

Požnina plačana v gotovini

Posamezna številka stane 4 din

25
LEZNIK

MENTOR

1937 - 1938
ŠTEVILKA 3

Vsebina 3. številke:

I. Dolenc, Nenapisana razprava 65 / Francè Dobravec, Nocoj... 69 / Silvin Sardenko, Krekova slika 70 / Joža Vovk, Pozna jesen 71 / Jože Dular, Studentje ob Krki 72 / Joža Vovk, Iz dnevnika 75 / Dr. Jože Debevec, Obiski pri naših profesorjih 76 / Jelko Erzín, Vtisi in doživljaji s petega svetovnega skavtskega tabora v Holandiji 84 / Vlado Jagodič, Sinji sport 86 / Iris, Triolet
OBZORNIK: 89 / Novè knjige 91 / Pomenki 94 / Zanke in uganke 96.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izbaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odg. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju.

Celoletna naročnina za dijake Din 30., za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.— Plačuje se naprej. — Stev. ček, računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijače, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 3.— za dijače, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Od 3% — 5%

Vam obrestujemo prihranke, ki jih naložite pri nas.

Kratkoročna posojila

dajemo pod ugodnimi pogoji.

Za vse naše obveznosti

jamči z vsem premoženjem in davčno močjo Dravske banovine.

Hranilnica Dravske banovine

Celje

Ljubljana

Maribor

I. Dolenc:

Nenapisana razprava

Od časa do časa lahko berete v časopisju notice, ki poročajo o velikih možeh, ki so bili v dobi svojega šolanja slabi učenci. Že več ko dvajset let zasledujem take vesti po listih. Če se ne motim, je tudi Mentor v enem svojih predvojnih letnikov o tem pisal. Poslednjikrat sem o „velikih možeh slabih učencih“ bral v Jutru z dne 11. julija 1937, kjer se poroča, da je Daily Express ob koncu letošnjega šolskega leta priobčil nekoliko anekdot o slavni možeh, ki so v šolskih letih spadali v vrsto slabih učencev. Jutro sodi, da je angleški list to storil radi tega, da bi malo potolažil učence, ki so se ob koncu šolskega leta slabo odrezali, in seveda tudi — starše ponesrečenih učencev.

Slišal sem pa tudi že radikalnejše trditve: da se odličnjaki iz šolske dobe pogosto ne izkažejo v življenju in da dosežejo večje uspehe tako zvani srednji dijaki kakor boljši in najboljši. To teorijo o škodljivosti učenja sem zlasti čul od prebranih dijakov v Mostarju.

Vsekakor bi bilo prav, da si glede te stvari pridemo na jasno. Kajti če imajo srednji učenci res boljše uspehe v življenju kakor tisti, ki jih v šoli znatno prekašajo, potem učitelji in starši ne ravnajo prav, če priganjajo učence k marljivosti in vestnemu izpolnjevanju dolžnosti.

Skušal sem sam sebi odgovoriti na vprašanje, v kakšnem razmerju so uspehi v šoli do poznejših uspehov v življenju, na ta način, da sem zbiral podatke o tem, kakšni so bili veliki možje po učnih uspehih kot srednješolci. Že vrsto let mi hodijo to vprašanje po glavi. Ko sem se podrobneje bavil s slovensko slovstveno zgodovino, sem si izpisoval o naših odličnejših pesnikih in pisateljih tudi podatke o tem, ali so imeli že na srednji šoli uspehe, ki so bili v skladu z njihovo poznejšo veličino, ali pa je njihova pomembnost v življenju v nasprotju s tem, kar so obetala njihova šolska izpričevala.

Preden sem pa začel tozadevno gradivo zbirati sistematično in preden sem mogel to vprašanje sam sebi osvetliti vsestransko ne samo s primeri iz našega domačega slovenskega življenja, ampak tudi s primeri iz življenja drugih narodov, so mi razmere prosti čas tako skrčile, da se mi je pisanje te razprave odložilo za nedoločen čas. In ko me je sedaj g. urednik Mentorja povabil, naj za jubilejni letnik kaj napišem, mi je bilo prav žal, da mu ne morem ustreči v tej obliki, da bi vsestransko obravnaval vprašanje, ki je slednjič važno za vsakega dijaka, za vsakega učitelja in za starše, ampak da moram v naglici vreči na papir samo nekaj misli, ki jih glede te stvari že dolgo nosim s seboj.

Ena stvar se bo bržkone nam vsem zdela že naprej verjetna, še preden pričnemo podrobneje razpravljati o odnosu med uspehi v šoli in uspehi v življenju: namreč to, da so uspehi v življenju v večini primerov pač približno v skladu z uspehi v šoli in da je nesoglasje med uspehi v šoli in uspehi v življenju končno vendarle izjema.

Preprosto razmišljanje nas vodi do tega sklepa. Kaj je merodajno za uspehe v šoli? Prirojena nadarjenost, trdna volja, vztrajnost pri delu, ljubezen do dela in vsaj toliko trdno zdravje, da bolehnost človeka preveč ne ovira pri delu. To so pa činitelji, ki so prav tako odločilni za uspehe v življenju. Tudi tu je treba prirojene sposobnosti, tudi tu je treba krepko zgrabiti za delo, s stisnjenimi zobmi iti preko ovir in težav; potrebno je zdravje, da človeka ne zapuste moči sredi obilnega dela in sredi težkih skrbi v odločilnih trenutkih.

Prav tako nas pa vsakdanja skušnja uči tudi, da večkrat ljudje, ki so nadarjeni, v mladih letih iz kakršnihkoli vzrokov ne pridejo do tega, da bi dosegli uspeh v šoli. Kdo je n. pr. prav posebno nadarjen za en predmet (za glasbo, za matematiko, za studij literature), pa ga njegov predmet ljubljenec tako prevzame, da zanemarja vse druge. Niso redki primeri, da učenec ne najde učitelja, ki bi znal in mogel njegov talent buditi, voditi in razvijati; šola učenca bolj odbija kakor privlači; tak učenec težko najde pravilno razmerje do šole in se razmahne šele pozneje, ko sam najde brez pomoči od strani šole sebi primerno delo, kjer se lahko z uspehom uveljavlja. Tretji učenec živi v neurejenih domačih razmerah in se razvije šele, ko na kakršenkoli način ta ovira odpade. Četrty učenec je dosegel na gimnaziji odlične uspehe s pretiranim naporom svojih sil, tako da si je izpodkopal zdravje, še preden je prišel v življenje. V vseh teh primerih lahko opazamo nesoglasje med uspehi v šoli in uspehi v življenju.

Toda nikari predolgo ne razmišljajmo o stvari v splošnem, ampak pogledjmo, kaj nam tozadevno govore primeri iz življenja! Vzemimo n. pr. nekaj imen iz naše slovstvene zgodovine in ugotovimo, ali so bili mojstri našega slovstva odličnjaki samo v poznejšem življenju ali že kot srednješolci.

Pričnimo s Prešernom! Na gimnaziji je bil vedno med prvimi odličnjaki. Prav tako njegov veliki nasprotnik Kopitar, ki bi ga zaradi njegovih velikih zaslug za Vuka lahko imenovali soutemeljitelja srbskohrvaškega književnega jezika. Odličnjak je bil gimna-

zijec Levstik; med prvimi v razredu je bil vedno tudi njegov rojak Stritar. Z odličnim uspehom sta dovršila gimnazijo Jurčič in Gregorčič, oba rojena istega leta (1844). Gregorčič se je sicer prvo leto ponesrečil v matematiki, kar je bila pač posledica nezadostne priprave v ljudski šoli, a pozneje se je vedno odlikoval. Slično se je godilo Finžgarju, ki sicer gimnazije ni pričel z odličnimi uspehi, pač jo je pa odlično nadaljeval in dokončal. Odlični učenci so bili Levec, Tavčar, Detela. Že kot gimnazijca sta prvačila velika škofa Slomšek in Jeglič. Vidimo torej celo vrsto odličnih in najodličnejših imen iz našega slovstva, ki so bila izmed vseh vidna prav tako v šoli kakor pozneje v življenju.

Samo kratko se ozrimo še na politike. Imenujemo tri posebno znana imena: dr. Korošec, dr. Žerjav, dr. Natlačen. Vsi odlični odličnjaki že v gimnaziji! Vsekakor torej uspehi v šoli niso ovira za uspehe v življenju!

Napačno bi pa bilo seveda, če bi kdo mislil, da so samo bivši odličnjaki pozneje igrali večje vloge. Poglejmo n. pr. Kreka! Samo enkrat je bil na gimnaziji odličnjak, zato je pa tudi enkrat imel popravni izpit, iz matematike seveda. Na drugem mestu objavljam ¹ pismo Krekovega prijatelja iz mladih let, iz katerega je povsem razvidno, zakaj Krek ni mogel biti odličnjak na gimnaziji, dasi je bil pozneje kot bogoslovec prvi med prvimi. Krek ni bil na gimnaziji odličnjak že radi tega, ker je bila zanj gimnazija — prelahka in je višje razrede dovršil tako rekoč — brez učnih knjig.

Prav tako je tudi Ivan Cankar — padel prvič pri maturi (poleti in jeseni 1895) in jo je napravil šele l. 1896. Sicer pa Cankarjevo življenje na srednji šoli še ni opisano in bi bilo važno, če bi to storil kdo ob času, ko brezdvomno živi še nekaj njegovih sošolcev. Cankar je bil pač že kot realec tako predan slovstvu, da se ne čudimo, če je pri maturi padel iz fizike. Kako daleč so mu bili realni predmeti, razvidimo iz njegovega pisma bratu Karlu z dne 23. nov. 1896, ko onisuje, kako se mu je godilo kot študentu na dunajski tehniški: „Na tehniški sem bil kakšne desetkrat — in imel sem dovolj! Ni mi bilo dolgčas, ne, ampak naravnost gabilo se mi je. Prišel sem ven čisto neumen, zdelan, slabe volje, in to že zdaj, ko vsa stvar prav za prav ni tako težka.“ (Dom in svet 1920, str. 21.) Klasičen primer, kako tudi ženialen človek, ves prevzet od svojega pravega poklica, za katerega živi in umrie, ne more doseči „šolskih uspehov“.

Tudi Župančičevega življenja nisem preiskoval po šolskih katalogih. Ne čudil bi se na, če bo tisti, ki bo to stvar storil, ugotovil, da je tudi nad Župančičevim življenjem že v mladih letih kraljevala poezija in je le s težavo trpela poleg sebe razne šolske predmete.

Toda ali je pravilno, če smo navajali Prešernovo ime med onimi, ki so imeli v življenju uspehe? Ali ne ugovarja temu sam, n. pr. v Glosi? Ali ni imel več „uspehov“ slepar, ki je lani še prodajal starino, nosil škatle, meril platno, trak na vatle, pa si letos kupi graščino?! Ali je mogoče govoriti o uspehu v življenju pri Cankarju, čigar ne-

¹) Radi tesnega prostora pride na vrsto v eni izmed prihodnjih števil! — Op. ur.

šteta pisma, priobčena v uvodu v njegove zbrane spise, kriče o — pomanjkanju denarja?

Gre pač za vprašanje, po čem presojava uspehe. Če jih presojava samo po — denarju, moramo reči, da so res mnogi izmed poprej omenjenih odličnjakov v šoli živeli in umrli brez denarja. Reči pa smemo morebiti tudi tole: če bi bili ti možje mislili, da morajo imeti denar, bi ga bili vsaj nekateri od njih lahko tudi imeli. Toda mnogi so prav radi tega dosegli tako obilne uspehe v življenju, ker — niso šli za denarjem. Kdo bo odrekal uspehe kakemu Kreku, kakemu Jegliču? Pa nobeden od njih ni zapustil toliko, da bi bili kriti pogrebni stroški. Z milijonskim premoženjem je imel posla Jeglič, a po njegovi smrti so na Finžgarjev predlog ljudje darovali namesto vencev prispevke, da bi se plačala njegova grobnica. Eden od znakov človeka večjega formata je tudi to, da na svetu svojih najlepših del ne vrši — zaradi denarja; da v primeru, če mora voliti med denarjem in med idealom, gre vedrega čela za glasom notranjega klica.

Ne gre tu samo za umetnike, samo za izrazite duševne borce. Vzemimo n. pr. učenca, ki se je na gimnaziji za kak predmet navdušil tako, da ga študira potem na univerzi in postane profesor. Nikogar ne bomo pohujšali, če povemo, da povprečno od vseh stanov z akademsko izobrazbo (— če izvzamemo duhovščino —) v gmotnem oziru najslabše stoje profesorji. Odorta jim je pač samo državna služba; nikdar ne morejo sanjati o dohodkih, ki jih ima glasoviti zdravnik, oblegan od bolnikov, odvetnik z bogato klientelo, inženir v velikem podjetju. Če bi izračunali, koliko povprečno zasluži absolvent filozofske, juridične, teološke, medicinske fakultete, bi pač prišli do zaključka, da so na poslednjem mestu — profesorji. In če bi se dalje vprašali, v katerem stanu je največji odstotek bivših odličnjakov na gimnaziji, se mi močno zdi, da bi jih zopet našli — med profesorji. Pa vendar nič ne dvomimo o tem, da je tudi to lep uspeh v življenju, če je kdo profesor na svojem mestu. Treba bi bilo sploh posebej razpravljati o vprašanju: Kaj so prav za prav uspehi v življenju? Pribijmo samo to: povsem napačno bi bilo, če bi uspehe v življenju sodili po slavi, po denarju, po častnih službah. Uspehe v življenju ima tisti, ki kar najbolje izpolnjuje mesto, na katero je postavljen. Vzemite človeka, ki na njegovih močnih ramah sloni celo podjetje, cel urad, pa se tako izčrpa in povzije v delu, da ga ne poznata nobena literatura in ne širša javnost — ali ni to tudi uspeh v življenju?

Brez oklevanja pa radi priznamo tudi, da so često ljudje, ki niso imeli veselja do znanstvenega studija, pa so šli s par razredi gimnazije ali tudi brez njih na strokovno šolo in potem k trgovini, k obrti, dosegli v gmotnem oziru večje uspehe kakor njih tovariši, ki so šli skozi življenje z vseučiliško diplomo, pa lahko rekli s Prešernom: „Učeni stan je zanič'van.“ To ljudem praktičnega življenja iz srca privoščimo, saj so v življenju prav tako potrebni gospodarski talenti, kakor delavci in ustvarjalci idealnih vrednot. Statistika bi pa bržkone ugotovila, da tudi v praktičnih poklicih dosegajo največje uspehe ti-

sti, ki se odlikujejo že kot učenci v svojih strokovnih šolah. Nobena tajnost pa ni, da so danes tudi za trgovca veliki uspehi težko dosegljivi.

To bi bilo nekaj misli, nekaj malega prispevkov za odgovor na vprašanje o odnosu uspehov v šoli do uspehov v življenju. Dobro se zavedam nepopolnosti tega, kar sem napisal; treba bi bilo pritegniti še konkretne primere iz trgovskega življenja, iz življenja slavnih govornikov, narodnih gospodarjev, vojakov; treba bi se bilo ozirati tudi na osebe, ki v javnem življenju niso znane; vpoštevati bi bilo treba tudi druge narode. Zlasti bi bilo treba poiskati, kaj se je o tem vprašanju pisalo že drugod. Pri Slovencih mi ni znana nobena tozadevna razprava; gotovo bi si jih pa mnogo našlo v znanstvenem, morebiti celo v umetnem, slovstvu drugih narodov.

Da rabim prav banalno primeri: te vrstice so podobne tistim kratkim migljajem, ki jih daje učitelj učencem, preden začno pisati kako slovensko nalogo. Napisal sem jih z iskreno željo, da bi kdo to nenapisano razpravo — napisal.

Dijaku bi pa želel reči tole: Če ti je Stvarnik dal nadarjenost, da brez pretiranega napora dosežeš v šoli odlične uspehe, bodi vesel in Bogu hvaležen. Velika sreča je za človeka, če mu je mogoče, da izpolnjuje v kar mogoče polni meri svoje mesto na zemlji. Šaj res itak življenje končno tako uči, da smo tudi takrat bili polni nepopolnosti, ko smo mislili, da smo res izpolnili svojo dolžnost. Vsak človek, ki zadovoljivo vrši svojo službo, spada med „boljše ljudi“ in zasluži ugled in priznanje povsod, tudi pri svojih predstojnikih. V polni meri velja to tudi za dijaka. Samo enega naj tudi odlični dijak ne pozablja: da šola ne more dati vsega, kar je potrebno za uspehe v življenju; da se zato moraš zanimati za vse, kar te obdaja, preskušati svoje sposobnosti in najti pot, na kateri boš najlaže prišel do poklica, kjer boš „v svojem elementu“ — pa naj potem zaslužiš malo več ali malo manj denarja in „odlik“. Kajti človek je srečen takrat, kadar dela, kar rad dela.

Če imaš pa voliti med odliko, kupljeno z velikimi žrtvami na zdravju, in med skromnejšimi šolskimi uspehi, se pa mirno drži Kreka, ki je rekel: „Bolje je biti zdrav osel kakor bolan modrijan.“ Kajti v življenju te ne bo nikdo vprašal po izpričevalih na gimnaziji, ampak po sposobnosti, po uporabnosti in slednjič tudi — po zdravju.

Francè Dobravec:

Nocoj vasujem sam s seboj:
sred daljnih, tihih se vrtov sprehajam,
dehteče rože v dušo si presajam,
da v čas cvetele bi z menoj.

Nocoj...

Nocoj vasujem sam s seboj,
v blestečem krogu žarkih zvezd postajam,
otožno dušo si ob njih opajam
in čutim, slutim — mir, pokoj...

Krekova slika

Osebni vtisi in spomini.

III.

Na Posavju je bil prav razigran Krekov dan.

Krščansko delavstvo je imelo v Stožicah pri Ljubljani na Urbančkovem vrtu svoj shod. Rekli so, da ga je sklical dr. Krek. Zjutraj je bila najprej služba božja. Lepo so pritrkavali zvonovi sv. Jurija. Domačini in gostje so se veselili lepega dne. Med veselimi nisem bil zadnji jaz, ki sem ta dan prvokrat stal pred Krekom in govoril z njim. Prav za prav on z menoj. Mojih besed je bilo le malo. Toliko časa sem že pričakoval, kdaj in kje in kako se snidem z njim. Sedaj je prišla tista zaželena ura!

Krek je sedel med delavstvom ob eni izmed miz na precej prostornem dvorišču. Enak med enakimi. Vesel in živahen.

„Naš študent stoji za Vami!“ je opozoril Kreka name nekdo izmed delavcev naše vasi. V oblaku dima sem komaj videl Kreka.

„Kateri vaš študent?“ Krek se je okrenil proti meni.

Povedal sem svoje ime.

„Tako! Ti si tisti, ki more peti z našim Vodnikom: ‚Rodila me Sava, Ljubljansko polje, navdale Triglava me snežne kopé!‘“ Udaril me je z desnico preko rame, da se je kar čutilo.

To je bila ocena za moje pesmi, ki mu jih je svoj čas prinesel ugrabljene moj brat. Udarec na rame. Kakor pri vojakih.

Ves srečen sem bil po tem nepričakovanem pozdravu.

„Ostani na Parnasu! Pa ne misli, da se ti bo tam dobro godilo. Le to misli, da bi mogel drugim storiti kaj dobrega po svoji pesmi. V nadi sem si, da tako storiš. Mozi ti Bog!“

Oko in obraz sta se mu iskreno nasmejala, podal mi je roko in se zopet obrnil k svojemu omizju. Kozarci so zopet zazveneli.

Ne vem, če bi brez Kreka šel na Parnas in ostal na njem. Toda ta okolnost, da mi je to naročilo dal dr. Krek in to celo na Posavju, malodane na mojih rodnih tleh, saj je stal komaj en lučaj proč moj rojstni dom, — ta okolnost me je bodrila.

Vesel sem zvečer prihitel k materi in ji sporočil, kaj lepega sem videl in slišal na prvem Krekovem shodu na Posavju. Kakšen pogovor se je tedaj razvil med materjo in sinom, sem še tisto noč povedal v pesmi, ki je bila prva, odkar sem bil po Kreku „potrjen“ k pesnikom.

„Le odpiraj, mati, vrata,
le odpiraj, sin prihaja;
in z menoj gre pesem zlata;
prideva oba iz raja.“

„Sin moj, sin moj, sami upi
s tvojim srcem se igrajo,
pa bojim se, da z bridkostjo
kmalu dušo ti navdajo.“

„Moji upi, draga mati,
kakor zvezde jasni, gosti:
Prvi mine, drugi sine,
kaj mi morejo bridkosti!“

„Če nebo je v noči gosto
z zvezdicami posejano,
rado drugi dan dežuje,
to ti more biti znano...“

Tudi to pesem je pozneje Krek bral in pristavil: „Materam moramo verjeti. Materin pogled daleč vidi.“

Še hranim zbirko tistih davnih pesmi, ki so mi nehote obenem ljub spomin na prijateljskega vodnika Kreka.

IV.

Po tem prvem srečanju v Stožicah se s Kreckom nad leto dni nisva videla več. Pri tolikih obiskih in obrazih, ki so se vedno vrstili ob njem, me je Krek umevno popolnoma izgubil iz spomina. Tisto leto se je zgodilo, da je nevarno obolel moj brat Janez in tudi čez leto ni mogel več hoditi na dnevno delo, še manj v Krekovo večerno šolo. Tako so bile za nekaj časa pretrgane niti, ki so našo družino vezale na Kreka.

Zopet je zasijala Krekova podoba pred menoj, ko sem stopil 1898 v bogoslovno semenišče v Ljubljani. Bogoslovno vodstvo je namreč uvedlo socialne učne ure, ob katerih nam je predaval Krek o socializmu. Toda ta predavanja so prišla na vrsto šele v zadnjem in nekoliko tudi v predzadnjem bogoslovnem letu. Poleg tega se v okviru socialnih ur nisem mogel s Kreckom pogovoriti o rečeh, ki so se posebej tikale mojega književnega dela. Le toliko sem vedel, da se Krek zanima za pesmi, ki so izhajale v „Domu in svetu“ pod imenom Silvin Sardenko. Ni pa vedel, da je ta novinec — zanj že stari znanec s posavskega polja.

Ob prvem obisku pri Krecku na njegovem stanovanju se je vse pojasnilo in zlilo v lepo skladnost, iz katere mi je zopet zazvenela Krekova prijateljska beseda: „Ti fant, zadnje pesmi si prav socialno usmeril. To je dobro! Pesnik, ki gleda samo sam vase in ne tudi okrog sebe, je izgubil pot pred seboj. Le še kdaj me obišči! Lampetu pa reci, naj ti pesmi ne spravlja v Prokrustovo posteljo, marveč naj jim dâ prostega diha in prostora.“

Pogumen in nekam sproščen sem tistikrat odšel od Kreka. V njegovo besedo sem zaupal in ko bi rekel, da sem tudi prisegel, bi me bil Krek posvaril in zavrnil, ker ni maral o sebi poslušati hvalnih besed. Toliko dražje mi je, da morem to storiti sedaj, ko vem, „da vsa človeška hvala in slava ni nič v primeri s tem, kar moremo pričakovati od Boga, če ga bomo ljubili v ljudeh in tako spolnili njegovo prvo in največjo zapoved.“ Tako se je nekoč zaključilo v bogoslovju Krekovo predavanje o socializmu. To pričakovanje bi se moralo, tako je hotel Krek, v obilni meri okleniti tudi njegovih učencev. „Če ne, boste farizeji!“ je rad dostavil.

(Dalje.)

Joža Vovk:

Pozna jesen

Potok se v soncu iskri.

Starec pri oknu sloni.

Votlo korak

Vse je minilo,

poje ob tlak,

le kraj za gomilo

drevje na večer žari.

bi rade še našle oči.

Študentje ob Krki

Zgodba iz osmošolskega življenja.

II.

Mala kongregacijska dvorana, kjer je bil sedež dijaškega društva „Vesne“, je spet oživila. „Vesna“, ki je čez počitnice rahlo dremala, se je prebudila v novo življenje.

Nekaj nad tri sto petdeset študentov je bilo na vsej gimnaziji in dobra tretjina jih je bilo včlanjenih v „Vesni“. Nižja in višja „Vesna“, ponos mladih ljudi, njihovo duševno ognjišče, delavnica njihovih sil, brusilnica njihovih značajev. Vesna! Pomlad!

Prvo soboto popoldne so se v novem šolskem letu zbirali prvič v društvenem prostoru. Drug za drugim so prihajali, med njimi lanski vodja društva „molčeči filozof“ Andrejec, potem „un célèbre poète slovène“ dolgi Belokranjec Cene in z njim njegov nerazdružljivi tovariš v literarni slavi in literarnih polomijah, črnolasi Jože, nazvan „poeta minor“. V dvorani je že sedel muzik in dirigent Karel v živahnem razgovoru z režiserjem Jožetom, ki je bil duša dramskega gibanja in nosilec glavnih roparskih vlog. V kotu je sameval pesmar Ciko, kateremu se je pridružil Polde, „pesnik po priznanju razrednega naroda“, ki je prosto po Lafontaineu koval basni in poleg tega še sveže prigodniške domovinske pesmi, o kaki ljubezenski liriki pa ni bilo ne sluha ne duha, kajti njega se ljubezen ni prijela, ker je bil „atom brez valence“, kot je večkrat trdil. In prišel je Janez z Markom, ki je včasih napisal kako zaljubljeno pesem in se je v zadnjem času po nasvetih in zgledu drugih spravil tudi nad basni. Prišla sta mirni Stanči in dobrovoljni Melhior, prišla so dekleta in med njimi Jasna, prišli so vsi, ki so se kakorkoli izkazali v govorih, deklamacijah in petju ali v kritiki in zabavljanju, vsi, ki so bili po mnenju vseh in vsakega neobhodno potrebni, da požive in zaključijo to pisano družbo.

To je bila „Vesna“, to je bila v resnici pomlad!

In nazadnje je prišel gimnazijski katehet, visok, močan človek, ki so ga nekateri imenovali „diktatorja in tirana novomeških študentov“. In oni, ki so tako dejali, so že vedeli zakaj.

Prišel je, se pomilovalno ozrl po dekletih, premeril z enim pogledom vse fante od prvega do zadnjega, šel do zadnje stene in sedel na stol, odkoder je imel razgled po vseh in vsakem. Tako. „Oko gimnazijske postave“ je bedelo nad zmedeno čredo. In morate še vedeti, da je bilo to oko pričujoče povsod, ne samo pri sestankih „Vesne“. Natančno je vedelo, kaj se godi po študentovskih stanovanjih, vedelo je za najmanjšo neumnost, ki jo je naredil kdorkoli, prepodilo je študente na Loki, ko so bili najbolj zaverovani v nabijanje žoge, budno je čuvalo nad vsemi breškimi krčmami, skratka, bilo je povsod in celo tam, kjer je bilo po mnenju študentov nepotrebno, morda celo bolj odveč kot peto kolo pri vozu.

In so pričeli.

Nekdo naj bi otvoril sestanek. Ne samo predsednik, ampak vsak član je imel pravico in celo dolžnost, podeljevati besedo in voditi debato. Vsakdo naj se izuri v nastopu in skrivnosti govorništva. To je bilo njihovo pravilo in morda so imeli prav, kajti bogve, kam se bodo še prerinili v življenju. In spretno vrtenje jezika gotovo ni zadnja stvar.

“To so vedeli vsi, a vendar so vsi mirno obsedeli, ko je Andrejec vprašal, kdo hoče danes voditi sestanek. Nihče ni bil preveč voljan razkazovati svoje govorniške zmožnosti, kajti navzoča sta bila katehet in še neki profesor, ki je pravkar vstopil, in ta dva sta si marsikaterega „govornika“ pošteno privoščila.

„Cene, boš ti?“ je vprašal Andrejec belokranjskega pesmarja.

„Noče se mi danes! Naj drugi poskusijo. — Jože, ti daj!“ je pokazal na društvenega režiserja.

„Jaz? Ko da ni drugih! Polde, kaj če bi se ti malo pretegnil za mizo?“

„Vedno jaz! Se ti sanja?“

Tu se je oglasil katehet.

„Alo, Stanči, ti si danes na vrsti!“

Stanči je malo zardel. Hotel je vprašati, po kateri vrsti je prav za prav prišel na vrsto, pa se mu je jezik kar nehote zataknil. Stopil je k mizi.

„Otvorjam... otvorjam...“

„Prvi letošnji sestanek, vendar!“ se je nervozno vtaknil vmes Andrejec.

„Prvi, seveda prvi,“ je nerodno pritrdil Stanči. „Otvorjam prvi letošnji sestanek višješolske „Vesne“, pozdravljam vse stare in nove člane in prehajam na sledeči dnevni red.“ Pograbil je listek na mizi in bral. In je naštel vse, kar bi moralo priti na vrsto. Recitacija Markove basni „Lev in orel“, odlomek iz počitniškega dnevnika „Sonce blizu zenita“, katerega bo bral Cene, debata, načrti posameznih odsekov in slučajnosti.

In se je pričelo. Marko je z zanosom rajnkega Koseskega bral svojo pesem. Za uho prav lepa basen. Vsebinsko? E, parbleu! Lafontaine bi se menda v grobu obrnil, če bi vedel, kakšnega učenca ima. O levu, ki je pomilovalno gledal na orla, je bajal in slišali so kralja zveri, ki je zatrjeval: „Stokrat rajši sem v nižavi, kakor v sončnozlati slavi.“ Pa pride mlad lovec, vrže levu zanko za vrat in ga odpelje v zverinjak, kjer poslej do smrti tre suhe kosti. In končno koristen nauk, brez katerega si basni sploh ne morete misliti.

Marko je bral z grmečim glasom:

„Kdor v oblakih prestoluje,
za neumeža ti sluje.
O, pa pride tudi dan,
ko spoznal bo vsak zemljan:
Sem ga za bedaka imel,
čas drugače je zapel.“

Marko se je globoko priklonil in odšel na svoje mesto.

Polovica dvorane in oba profesorja sta se smejala. Basen pač ni karsibodi. Nad svežim prirastkom v naši literaturi je človek lahko vedno vesel.

Stanči se je vzravnal za mizo.

„Ima kdo kaj za pripomniti?“

„Nič, za pripomniti! Kdo ima kaj pripomniti? govorimo slovenski!“ se je oglasil katehet.

Stanči se je lahko zmedel in odvrnil.

„Zahvaljujem se gospodu profesorju za opombo. Prosim, kdo ima še kaj za pripomniti?“

„Neroda! Z neumnostjo se še bogovi zaman bore!“ je smeje se dodal drugi profesor. Stanči pa je junaško nadaljeval:

„Prehajamo k drugi točki današnjega sporeda. Odlomek iz počitniškega...“
„Počakaj! Zahtevamo debato! Če je še kaj vmes, potem človek čisto pozabi vsebino pesmi,“ je kričal Janez.

„Tudi jaz, tudi jaz... no zdaj sem pa pozabil, kaj sem hotel reči... vrag vas vzemi... kaj pa vpijete tako, da zmedete človeka!“ se je jezil Andrejec.

„Bom pa jaz stavil prvo vprašanje,“ se je oglasil pesnik Cene, ki je med tovariši veljal za pikolovca v slovniških zadevah. „Te bom pa jaz vprašal, s katere kljuke si snel besedo „sluje“? Saj bi me ljudje še ne razumeli, če bi jim rekel, da ti sluješ za neumneža. Povej, aaa?“

„Bedak slovniški!“ mu je rezko odvrnil Marko. To je bilo vse in študentje niso nikoli zvedeli, kaj naj bi pomenila ta beseda.

„Ampak, če vem prav,“ mu je vpadel v besedo široko nasmejani Melhior, „ne mečejo levom zanke za vrat. Saj levi ne živijo na indijskih prerijah. Z zanko ali še bolje z laso love...“ In je pričel praviti o vseh podrobnostih tega zanimivega lova, s katerim so spretni Indijanci polovili že na tisoče divjih konj. Melhior je bil specialist v teh stvarih, kajti med šolskimi urami je prebral že na ducate indijskih povesti. In je govoril in govoril, dokler ni profesor s kratko besedo presekal njegovega pripovedovanja. In je imel popolnoma prav. Saj vendar niso imeli prirodopisne ure ali pa predavanja o razvoju indijskega lova.

In spet so se spravili na basen. Kar po vrsti, drug za drugim. In prišlo je tako daleč, da je Marko vzel aktovko in še pred zaključkom sestanka zapustil dvorano.

Potem je bral Cene odlomek iz svojega dnevnika. O romanju po zeleni Štajerski. Nato so poročali načelniki posameznih odsekov o svojih načrtih. Karel je sklenil, da izpopolni in izuri svoje tamburaše, režiser Jože pa se je odločil, da z igralci naštudira Finžgarjevega „Divjega lovca“, ki naj bi ga igrali še pred božičem. In pogovorili so se o vsem in zavlekli sestanek pozno v večer, ko so že zagorele svetilke po cestah in je že jesenska noč legla nad mesto.

Marku se ni nikamor mudilo. Imel je še slabo uro časa do odhoda vlaka, a vendar je stopal naglo in se ni oziral v ljudi, ki so hiteli mimo njega. Šele na klopi pod kostanji se je umiril. Pred njim je ležala razsvetljena postaja in v daljavi so se nad Stražkim hribovjem prižigale prve zvezde. In gozd onkraj reke je bil skoraj ves v mesečini.

Marku pa ni bilo do večerne lepote. Bilo mu je težko, da je danes tako žalostno pogorel s svojo pesmijo. „Piši basni,“ mu je pred tednom svetoval črnolasi Jože. „Včasih najdejo basni pri poslušalcih velik odmev. In v „Vesni“ poskus!“

In je poskusil. Da bi ne bil nikoli tega storil! Prejšnji neuspehi ga niso izmodrili, današnji ga je. Sklenil je, da ne bo nikoli več prijel peresa v roke. Morda še, toda da bi ga kdo prisilil? Ne, nikoli več! Sram ga je bilo pred vsemi in pred Jasno najbolj. Da bi jo sedaj povabil, da bi v nedeljo skupaj z Janezom pekli kostanj v hosti nad Semičem? Ne! Ni je videl takrat v obraz, ko so trgali njegovo pesem, a čutil je prav dobro, da se je iz vsega srca smejala njegovi polomiji. Če pride v Semič, naj jo povabi Janez, in če bosta pekla kostanj, njega gotovo ne bo zraven. Sama naj se zabavata. Noče gledati njenega resnega obraza, za katerim bi še vedno čutil smeh.

Marko je gledal v razsvetlieno postajo, v luči, ki so se pomikale po tračnicah, v oblake dima, ki so jih puščale lokomotive za sabo, in mislil. Na vse je mislil in poleg vsega na svojo ljubezen, ki jo je zaklenil s sedmimi pečati molčečnosti v najgloblji kotiček srca.

Marko se je ozrl. Pod kostanji so se zaslišali koraki.

„Glej ga, no! Kaj nam pa pobegneš in potem obsediš na klopi kot kup nesreče? Pojdiva, saj je že pozno. Še pet minut imava do odhoda vlaka. Zakaj si pa odšel tako zgodaj?“

„Ni se mi več ljubilo. Vsi skupaj ste tepci. Spravite se nad pesem in jo raztržete, kot da ne bi imela niti enega dobrega verza.“

„No, preveč jih menda nima. Pa, pustiva to! Ne spoznam se mnogo na pesmi. Povem ti nekaj drugega. „Divjega lovca“ bomo igrali. Jože te je predlagal, da bi igral ti glavno vlogo. Pravi, da imaš dober nastop in skoraj nič treme. In Majda, ali veš, kdo bo?“

„Kakšna Majda?“

„I, dekle divjega lovca, tvoja partnerica. Jasna bo. Vlogo je že prevzela. Govoril sem z njo in jo povabil na kostanj, pa se na žalost ne more odzvati. Pravi, da se je premislila in sploh ne pride v Semič. Sicer pa bi gotovo pekli skupaj.“

„Jasna bo igrala?“ se je začudil Marko. „Potem z menoj ne bo nič. Ne igram!“

„Zakaj ne?“

„Nočem! Dovolj imam vsega! Iz društva izstopim.“

„Marko, se ti blede? Zaradi ene pesmi, pa bi naredil tako neumnost? Se vidi, da nisi sodoben človek. Ne poznaš kritike! Le škoda, da vedno ponavljaš tišto: Postrani klobuk, pokonci glavo, v molk srca zagrni mrak... Postrani klobuk in zobe stisni, če te boli! Nisi prvi ne zadnji, ki si pogorel v pesmarstvu.“

Stopala sta navzdol po cesti in zavila na postajo. Marko je pretehtal Janezove besede. In kakor sta se le redkokdaj ujemala, sta se danes čudovito razumela.

Vlak je drvel v toplo jesensko noč. Svetla okna hišic so mežikala ob prögi, ves zrak je bil poln jesenskih vonjav. Ko je vlak zavozil iz predora med semiškimi vinogradi, so se oglasili črički in oba sta zapazila tu in tam ognje po razvlečenem hribu. Ognji pri zidanicah — prvo znamenje bližajoče se trgatve, ko bo vsa ta lepa belokranjska deželica en sam nepretrgan vrisk radosti in veselja.

Marko in Janez sta se smejala, ko sta izstopala na postaji v Semiču. In Marko je ob slovesu obljubil tovarišu, da bo igral divjega lovca.

Ko je doma sedel za mizo, je poiskal pesem o „Levu in orlu“, jo prečrtal, napravil pod njo velik črn križ in pripisal datum, da bo za vedno pomnil, kdaj je umrla njegova prva in zadnja basen.

(Dalje.)

Joža Vovk:

Iz dnevnika

Vsako pomlad se nam smejejo polja,
v poletju zore in ptiči nad klasjem pojo.

Yseposvöd smeh na obrazih deklet,

židana volja možakom kri vžiga

in fantje na večer doma ne zdrže.

vrisk prvi jih vrže na noge.

Mati kruh mesi — pšeničen, ječmenov, ržen

iz belih peharov ponosno ga vsaja,

hej, brate, za vodo je pisker lončen!

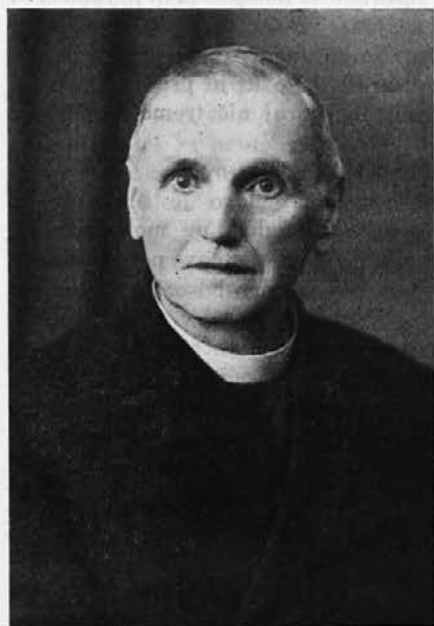
O, daleč je, daleč vse to. Le spomn je.

Ždaj smo vsi v žalostne kletke ujeti,

še jesti ne znamo, nihče ne zna peti

in klavrno vežemo zlate črepinje.

Obiski pri naših upokojenih profesorjih

„Mentor“ je list predvsem za srednješolce. To je gotovo. In s kom je srednješolec vseh osem let bolj v stiku kakor s svojimi profesorji? Vsak dan jih med šolskim letom vidi, sliši njih besedo, je priča njih delu in prizadevanju v šoli. Kot ne-bogljenčka ga v prvem razredu sprejmejo, uvajajo ga polagoma v temelje najvažnejših strok in ved, uče ga, kako se je treba učiti. Kaj čuda, če se mlada duša oklene roké, ki mu kaže pot v deželo duhov! Niti leta ljudske šole niti pozneje vseučiliška se tako ne vtisnejo dijakom v spomin in dušo kakor vprav srednješolska. Zato pa je tudi spomin na profesorje iz srednje šole vobče najtrajnejši, najgloblji in najlepši. Ko pozneje sošolci praznujejo 25-, 30- ali morda 50 letnico mature, jim spomin uhaja vedo le nazaj v srednjo šolo, v leta gimnazije.

Ali gimnazijska leta minejo — za dijaka seveda prepočasi! — sošolci se razkrope na vse strani, pa tudi profesorji odidejo v pokoj. Bivši dijak leta in leta ne vidi več svojega nekdanjega učitelja, morda niti več ne ve, ali še živi, zlasti če se je profesor popolnoma umaknil iz javnega življenja. In vendar bi bivšega dijaka — zdaj moža v svojem poklicu — še vedno živo zanimalo, kako njegov nekdanji profesor preživlja leta pokoja in ali se kaj spominja svojih nešteti učencev in ali bi, ko iz mirnega pristana gleda na razburkano morje in na njem se borečo sedanjo mladino, tej mladini rad kaj rekel iz svoje bogate skušnje.

To je nekaj razlogov, zakaj se je „Mentor“ odločil, da prične priobčevati „Obiske“. Utegnil bi morda zaradi tega, ker pričenjamo z najstarejšimi gospodi, ugovarjati, češ, saj jih večina mladih Mentorjevih bralcev nič ne pozna in torej te mladine taki „Obiski“ ne morejo zanimati.

Zoper ta pomislek bi lahko navedli celo vrsto tehtnih odgovorov. Naj navedemo le tri:

Poleg mladih naročnikov „Mentorja“, ki so seveda v večini, je pa tudi precej starejših v raznih poklicih: ti bodo dobro poznali naše „Obiske“ in jih, upamo, hvaležno sprejeli. Dobro urejevan list mora vsakemu izmed čitateljev kaj nuditi in torej tudi starejšim kaj njim posebno dragega.

Star latinski pregovor veli: A bove maiore discit arare bos minor t. j. od starejšega vola se uči orati mlajši. Življenjepisov izkušenih mož ni nikoli preveč.

In tretjič: Ni res, da črtice iz življenja starejših profesorjev ne bi mogle zanimati sedanje mladine. Vedno ostane resnično, kar je zapisal veliki pesnik Goethe: „Greift nur hinein ins volle Menschenleben! Und wo ihr's packt, da ist's interessant“, t. j. „Le sezite v polno človeško življenje! In kjer ga zgrabite, je zanimivo“.

Sezimo torej!

1. Pri g. profesorju Francu Jeraju

Prof. Franc Jeraj je starosta med stanovskimi upokojenci. Rodil se je dne 2. decembra l. 1851. na Rečici v lepi Savinjski dolini. V kratkem bo torej imel polnih 86 let. Njegova stroka je bila prirodopis, (rudinstvo, rastlinstvo, živalstvo) kot glavni, matematika in fizika kot stranski predmet.

Mene g. profesor ni učil; tudi sicer nisva zadela skoro nič drug na drugega na življenjski poti. Iz osebnih spominov torej ne morem zajemati; pač pa lahko iz drugih virov. Naj zadostuje eden! Na naši univerzi je na oddelku za mineralogijo asistent p. Janez Žurga, frančiškan. Poznamo ga po prelepi knjigi „Iz življenja kamnov“. Pa tudi sicer je g. p. Janez znan kot naš najbistrounejši mineralog. Gimnazijo je obiskoval v Novem mestu. Tam je imel g. Jeraja za profesorja prirodopisa. P. Janez mi je dejal: „Prof. Jeraj je prihajal v šolo vedno pripravljn. Ni nam sicer mladim glavicam pripovedoval anekdot ali delal dovtipov, vzkjub temu je bil njegov pouk vedno zanimiv. Bil je odličen pedagog. Vedno tudi skrajno pravičen. Najrajši sem se učil njegovega predmeta.“ — G. profesor nam je torej dal p. Janeza!

Ko sem se odločil, da g. profesorja obiščem, sem pogledal v naš Biografski leksikon, če dobim kaj podatkov; toda ondi nisem našel ničesar. Šel sem torej neoborožen s podatki k njemu. Najnovejši Adresar piše, da g. profesor stanuje v Smoletovi ulici na zapadu od Sv. Krištofa. Šel sem tja. Občudoval sem na koncu ulice krasni razgled na Triglav in Kamniške planine; na tihem sem si mislil: G. prof. ni bil zastonj prirodopisec, da si je izbral tak lep kraj za počitek! Pa novi Adresar je žal že zastarel. Na dotični številki so mi povedali, da se je g. prof. že pred par leti preselil v eno Gorupovih hiš, v katero, tam niso vedeli. Končno sem ga našel. Vhod v tisto Gorupovo hišo je z Rimske ceste. Ogromna je ta hiša, prava stanovanjska vojašnica.

Po nekem daljšem hodniku sem dospel do cilja. Ampak o kakem razgledu niti sledu! Samo zidovje! Kar zasmilil se mi je g. profesor.

Bilo je deževno popoldne in že kar temà. Našel sem ga počivajočega na divanu. Pojasnil mi je situacijo sam:

„Že tri leta ne morem nič čitati. Tudi naočniki ne pomagajo več. Iz časopisov zvem samo, kar mi moja adoptiranka Zinka prebere. Ker pa nje vélika politika in uvodni članki ne zanimajo, zvem le dnevne in kuhinjske novice, ki pa mene ne zanimajo. Ljubega vida zares hudo pogrešam. Prejšnje čase sem hodil v kavarno, zlasti, ko je živel še nepozabni Detela, ki sem bil član njegovega učiteljskega zbora. Zdaj, ko ne vidim več brati, ne hodim več v kavarno. Saj tudi ni več moje družbe.“

Z veseljem sem opazil, da g. profesor vkljub temu, da je bil pred časom nekoliko od kapi zadet, govori popolnoma razločno in jasno. Ko sem mu to svoje veselje razodel, je menil, da se mu le laskam, kar pa seveda res ni potrebno.

„Zunaj, na ulicah pa vidite, da se morete ogibati vozil in kolesarjev?“

„Hvala Bogu, to pa še! In to dobroto tudi pridno izrabljam. Vsako dopoldne grem, če je vedro, na izprehod ob Gradaščici, popoldne pa v Tivoli.“

„Na neki sliki, kjer sedite med dijaki, sem videl, da ste bili tako polnih lic; zdaj pa ste precej upadli.“

„Nič čudnega! Pomislite, leta! Razen tega pa sem — saj ne maram tožiti — prav v svojih visokih letih dosti pretrpel. Trikrat sem bil na operacijski mizi. V svojem 78. letu sem prestal prvo in naitežjo operacijo, kar jih je. Bile so bolečine, da bi človek zblaznel. Bil sem res kakor Job. In potem še dve. Pa hvala Bogu, minilo je!“

„Imel sem dosti profesorjev v gimnaziji, ali nikoli nismo o nobenem nič vedeli iz njegovih mladih let, kje je študiral ali kako se mu je godilo v dijaških letih. Ali mi ne bi hoteli, g. profesor, kaj povedati iz svojih mladih let?“

„Zakaj pa ne! Moj oče so bili kmet in župan na Rečici. Po domače se je reklo pri hiši: pri Prazniku. Kakor veste, je to ime važno v naši kulturni zgodovini. Že v ljudski šoli na Rečici smo se otroci morali učiti tudi nemščine. Z Rečice sem prišel najprej v t. zv. glavno šolo — „Hauptschule“ v Celje, kjer sem dovršil tretji in četrti razred ter vstopil jeseni l. 1863. v prvi gimnazijski razred. Razen slovenščine smo se vseh predmetov skozi vso gimnazijo učili v nemškem jeziku. Tri leta sem stanoval pri materi slovenskega pisatelja Ferd. Kočevarja (1833—1878), ki je bil prav tisti čas na svetlo dal svojo znano povest „Mlinarjev Janez“. Sin je tedaj služboval v Zagrebu. — Kot gimnazijec drugega razreda sem bil sprejet v škofijski zavod Maximilianum Victorinum, kjer sem ostal do mature. Naš vodja je bil Ivan Krušič, profesor verouka na gimnaziji. Vnemal nas je tudi za stenografijo; saj je prav on vzbudil prvega slovenskega stenografa Antona Bezenška. Kako sem v gimnaziji izdeloval, razvidite iz spričeval.“

G. profesor mi je predložil vseh 16 gimnazijskih spričeval, ki sem

jih naglo pregledal. Takrat je bila v veljavi še lokacija, t. j. razvrstitev učencev v izvestjih po napredku, ne po abecednem redu. (Odpravili so jo menda l. 1885. zaradi sinov raznih grofov in ministrov, ki so ob lokaciji zavzemali le bolj zadnja mesta.) Dijak Jeraj je bil spočetka bolj v sredi, n. pr. v I. r. med 67 učenci 27ti, potem pa je stalno napredoval in bil v VIII. prvo polletje med 30 součenci sedmi.

„A kako, da ste v drugem polletju osme (julija 1871) kar naenkrat padli na 12to mesto?“

„Spomladi sem bil potrjen na tri leta vojaške službe. To me je čisto zmešalo, da se nisem prav nič več učil. Tudi pri maturi sem iz istega vzroka slabše odgovarjal.“

„Vsekakor ste bili v gimnaziji marljiv dijak. Kakor vidim, ste v 4. in 5. gimn. r. obiskovali prosti predmet italijanščino; v 6. in 7. r. pa ‚Gymnastik‘ in dobili red ‚vorzüglich‘, kar je bila pač redkost. To Vam je v Novem mestu prav prišlo, kajne? Nekaj prav posebnega pa je to, da ste od 2. do 7. r. obiskovali tudi neobvezno petje in imeli vedno najboljši red. Iz tega razvidim, da ste bili vesel človek, vedno prijatelj petja, in se ne čudim, da so Vas v Novem mestu tako radi imeli.“

„Zdi se mi, da sedanja mladina premalo poje. To ni prav.“

„Katerih celjskih profesorjev se pa posebno spominjate?“

„Slovenščino so nas učili Pleteršnik, Krušič, Zolgar in še nekateri drugi zdaj povsem pozabljeni; v osmi pa smo dobili V. Kermavnerja, ki mi je pa v 1. polletju dal po krivici ‚genügend‘; pozneje je obžaloval. Mene je pa to dolgo bolelo. Profesor mora biti pravičen...“

„Se li kakega sošolca posebno spominjate?“

„Gotovo! Po večini so bili Nemci, a med Slovenci je bil najodličnejši poznejši lavantinski škof — Mihael Napotnik.“

„Napotnik Vaš sošolec?“

„Ne samo to; kakor jaz je bil tudi on isti dan potrjen na tri leta. In zdaj poslušajte: oba sva prosila, naj bi nama triletno službovanje spremenili v enoletno, Napotnik je bil uslišan — sam cesar mu je to milost podpisal — jaz pa ne. Še danes ne vem, zakaj ne. Odslužil sem tri leta pri ženijskem ali pionirskem polku v Kremsu, kjer smo se učili mostove delati, strelne jarke kopati itd.; napredoval sem do narednika in vodil pri svoji stotnji delo. Nisem pa medtem nehal vlagati prošnje na vse instance za enoletno službo. Tako sem se med drugim predstavil s svojo prošnjo tudi generalu Petru Preradoviću, (1818 — 1872), slavnemu hrvatskemu pesniku „Putnika“. Govoril je z menoj seveda uradno — nemški. Obljubil je pomoč, ki pa ni prišla.“

Tako sem torej zgubil tri leta. To je bila zame velika nesreča, zakaj zguba celih treh let v mladosti se v tej borbi za obstanek in kruh ne da popraviti.

Prišlo pa je še hujše. Ko sem četrto leto hodil na univerzo v Gradcu, me je julija 1878 nenadoma zadel vojni vpoklic za v Bosno, kjer sem se s svojim polkom udeležil vseh naporov vojnega pohoda v Bosni in Hercegovini. Po enem letu — junija 1879 — sem se sicer

vrnil, ali sem dve leti bolehal, nesposoben za duševno delo. Zbog vseh teh nezgod sem napravil profesorski izpit šele — 1887, dočim bi ga bil, da sem bil enoletni prostovoljec, lahko že vsaj pred okupacijo l. 1877. ali 1878. Torej deset zgube!! Dvomim, ali je katerega izmed naših profesorjev nesreča tako preganjala.“

„Hudo je bilo, priznam; ali glejte, g. profesor: škof dr. Mihael Napotnik je seveda vse študije prej dovršil, ali umrl je že leta 1922. Vam pa je Bog dal izredno dolgo življenje.“

„Dà, da životarim kot kronski upokojenec.“

„Pa mladina Vas je rada imela, kjer ste bili, in dosti iskrenih prijateljev ste našli v življenju, zlasti v Novem mestu.“

„Res, v Novem mestu, kjer sem služboval 17 let (1891—1907), sem bil zelo rad. Poučeval sem na gimnaziji tudi telovadbo ter vodil dijaške igre. Živo sem se udeleževal tudi družabnih prireditev meščanstva. Nisem se lahko ločil od mesta. Prinesli so mi spomenico z nad sto podpisi, naj bi še ostal.“

Gospod profesor mi je pokazal spomenico. Naštel sem na njej natančno 120 imen. Podpisali so jo bili: prošt dr. S. Elbert, kanoniki A. Žlogar, Povše, Virant, ravnatelj R. Dolenc, sodnik H. Dolenc, dr. Pajnič, graščak Smola, vikar Watzl, organist Ign. Hladnik itd. itd.

„Krasno priznanje i kot človeku i kot pedagogu! In to iz vseh slojev prebivalstva! Pač malokateri profesor je doživel kaj takega. Pa tudi v Ljubljani ste gotovo našli mnogo vdanih učencev.“

„Na stotine! V Ljubljani sem poučeval že v šolskem letu 1885-86 na realki, potem dve leti (1888—1890) na gimnaziji, v letih 1907—1917 na II. državni gimnaziji, ko sem koncem decembra stopil v pokoj. Pa nisem imel pokoja. Že leto po svetovni vojni so me zaradi pomanjkanja učnih moči pozvali, naj spet pridem v šolo. In tako sem učil v naši novi državi Jugoslaviji še deset let. Koliko je kolegov, ki bi bili poučevali — in to polno število ur! — še v 77. letu življenja? Pri tem pa se mi je ponovila smola, ali kako naj rečem, iz vojaških let: kakor takrat sem tudi sedaj v Jugoslaviji vlagal prošnjo za prošnjo, naj mi dajo pokojnino po novem zakonu, kakor jo dajejo mlajšim kolegom, ki so manj časa služili — pa še do danes vse zaman! Moral bi spremeniti svoje ime v Jeremijo in peti žalostinke kakor on!“

Kaj sem mogel na vse to odgovoriti? Dejal sem le, da je društvo upokojencev letos odločno zahtevalo od finančnega ministra, da popravi to krivico staroupokojencem. Z mešanimi čustvi sem se poslovil od prijaznega, velezaslužnega staroste naših profesorjev ter tudi od njegove gospodične adoptiranke, ki mu tako marljivo gospodinji že trideset let.

Ko sem stopil iz velikanske Gorupove hiše na ulico — bilo je že pozno! — sem si mislil: Vse težke udarce g. profesor hrabro prenaša. Prav po Horacijevo:

Aequam memento rebus in arduis servare mentem...

Tudi v tem učitelj in zgled svojim neštetim učencem!

2. Pri g. šolskem svetniku prof. Antonu Bartlu

Letos (9. sept.) smo praznovali sošolci petdesetletnico mature, ki smo jo prebili na ljubljanski klasični gimnaziji (v juliju 1887). Kajne, lepa doba v človeškem življenju! Od 52 tedanjih sošolcev jih je umrlo 24, 28 nas pa še živi. Spet lepo število, kajne? A če vam povem, da živi tudi še eden izmed profesorjev, ki nas je tedaj pri maturi izpraševal, ali se ne boste še bolj čudili? Sedem profesorjev nas je učilo v 8. razredu (A. Bartel, V. Borštnar, A. Kaspret, M. Pleteršnik, A. Pucko, dr. Iv. Svetina, direktor Jos. Šuman). Od teh živi še g. profesor A. Bartel. In če že mi, tedanji abiturjentje, danes z neko sveto grozo gledamo na to dolino, na ta velikanski prepad med tedaj in danes, kako gleda nazaj naš profesor?

Dasi smo vedeli, da ne more priti k naši proslavi, ker si je pred tremi ali štirimi leti nekaj pohabil nogo in ne more več iz sobe, smo vseeno sklenili, da ga povabimo in poprosimo, da pride ta dan med nas. Seveda bi bilo naše veselje s tem še večje!

Pripravljalni odbor je določil mene, da g. profesorja obiščem v njegovi vili na Jegličevi cesti, ki je v bližini sv. Petra cerkve v Ljubljani.

Šel sem. Po poti sem marsikaj premišljeval. Ali se me bo g. profesor še kaj spomnil po petdesetih dolgih letih, sploh, se spominjal našega razreda, ko je medtem imel toliko sto in sto drugih učencev? Naš (7. gimn.) razred ga je namreč dobil za slovenščino v š. letu 1885-86; učil pa je še do konca š. leta 1908-9; zato pravim, da je imel potem še nešteto učencev. Bil je tedaj še čisto mlad. Iz Biogradskega leksikona, kjer je sam objavil v svoji skromnosti par vrstic o sebi, vem zdaj, da je imel takrat dvaintrideset let (roj. 27. nov. 1853). Dijaki takrat tudi nismo točno vedeli, kje je njegov rojstni kraj. Kdo pa naj nam bi bil povedal? Ker je hodil v Belo Krajino na počitnice k svojemu sorodniku, smo mislili, da je tam doma. Iz istega Biogr. leksikona vem zdaj, da je njegov rojstni kraj Mirna peč na Dolenjskem, kjer se je rodil v trdni kmečki hiši. Tudi nismo vedeli, ali je že prej kje služboval; zdaj vem, da je bil prej štiri leta suplent na gimnaziji v Trstu in je odondod jeseni l. 1882. prišel na klasično gimnazijo v Ljubljano. Nekaj pa smo vedeli: da je bil v I. letniku celovškega Kresa objavil svojo povest „Pomladanski vetrovi“.

Kot tretješolec sem bil to povest bral. Po poti k njemu so mi nekateri prizori oživali v spominu, zlasti tisti v grajski kleti, kjer so se nehotoma in v veliki zmešnjavi znašli prismojeni Binče z vedno

žejnim francoskim korporalom, francoski major Besson (povest se godi v poletju l. 1813. tostran Gorjancev v bližini Novega mesta) z izdajalskim grajskim strežajem, ter končno še blaga gospa Ljudmila v skrbi za svojega osumljenega soproga Vinka Rojárja. Vedeli smo torej, da zna g. profesor spretno sukati pero; zato je že vnaprej imel naše spoštovanje. Spomnil sem se po poti slovenskih ur v 7. razredu pri staroslovensčini in v 8. r. pri starejšem slovenskem slovstvu (prišli smo bili pred maturo do Prešerna): g. profesor je navadno kar za katedrom sedel in mirno pripovedoval o naših starih pisateljih, mi pa smo za njim pisali, zakaj učbenika takrat še nismo imeli. Drobno Miklošičevo Berilo za 8. r. nam ni nudilo dosti!

Prišel sem do njegove vile: pred vhodom prijazen vrtič, vse polno cvetlic in tudi sadno drevje. Skoro bi rekel: kakor pri gospodu Mirodolskem.

Tesno mi je bilo pri srcu: ali me bo sprejel, ko je, kakor pravijo, bolan? Prišla mi je odpirat njegova gospa soproga. Naj malo potrpim, mi je dejala. Kmalu pa se je vrnila, naj le vstopim.

V lepi, prostorni sobi je g. profesor sedel na zofi, čez noge skrbno odet s toplo odejo. Veselo se mi je nasmehnil in podal rokó. Zapazil pa sem takoj, da ga ne smem predolgo mučiti, ker mu govorjenje dela težavo.

„Ob naši petdesetletnici mature bi Vas radi imeli v svoji sredi, g. svetnik!“ sem pričel.

„Rad bi prišel, pa saj vidite, ne morem; v desnem kolenu se mi je pred par leti nekaj zdrobilo.“

„Srečen sem, da Vas morem v imenu vseh sošolcev pozdraviti. Pa v Mentor bi rad kaj napisal o Vas. Iz Vaših dijaških let bi rad kaj zvedel.“

„To se hitro pove: vso gimnazijo sem dovršil v Novem mestu od l. 1865. do 1873, vseučiliške študije pa na Dunaju l. 1877.“

„Kateri pa so bili Vaši profesorji v Novem mestu?“

„Po večini oo. frančiškani: znani slovenski pisatelj p. Lacko Hrvat za jezike, za matematiko izborni p. Bernard Vovk, za zgodovino p. Rafael, za verouk p. Staudacher; pozneje so prišli laični profesorji Nemci in pa dr. Zindler za ravnatelja.“

„Na Dunaju ste v glavnem poslušali Miklošiča? Saj ste nam tako navdušeno razlagali staroslovensčino.“

„A tudi klasične filologe sem poslušal: Schenkla, Hofmanna, Hartla, Gomperza...“

Tu sem se spomnil pripovedovanja mnogih Bartlovih dijakov, kako lepo jih je uvažal v branje klasikov grških in latinskih.

„Povest ‚Pomladanski vetrovi‘ ste pisali v Trstu kot suplent, kajne? Vse polno humorističnih mest je v njej. Zdi se, da ste takrat mnogo brali in študirali Cervantesa, saj sta Vaš Binče in njegov Matevž prava podoba Don Kihota in njegovega Sanča Panse; še kljuseta Rosinanta ne manjka, samo da Binče jaha osla Murota. Le zakaj ste, gospod svetnik, takoj po tem prvencu slovo dali leposlovju?“

Gospod profesor mi na to vprašanje ni dal odgovora, dejal pa je:

„Kmalu po mojem prihodu v Ljubljano se je Mohorjeva družba v Celovcu obrnila name, naj pregledam Janežičev nemško-slovenski slovar, da ga izboljšane ga izda. Tako sem postal leksikograf. L. 1889. sem oskrbel tretjo izdajo tega slovarja, ki ga je Lekše v Domu in svetu označil kot naš najboljši slovar, l. 1905. pa s pomočjo M. Pleteršnika in L. Pintarja četrto (906 strani!) zelo pomnoženo posebno z gradivom iz Pleteršnikovega slovensko-nemškega slovarja, ki je bil medtem že izšel.“

„Res, ni je zlepa nemške besede, ki ne bi bila v tem Vašem slovarju raztolmačena in to v vseh raznih pomenih in reklih. Pa še niste mirovali. Predelavali ste in boljšali tudi četrto izdajo ter izdali l. 1921. peto. Pa tudi pri Pleteršnikovem slovarju ste krepko sodelovali.“

„Da, določite naglasa je po večini moje delo. To omenja tudi Pleteršnik sam v Uvodu. Dostikrat me je vprašal, kako Dolenjci to ali ono besedo izgovarjamo.“

„Pa tudi devet Zbornikov Slovenske Matice (1890 — 1898) ste uredili.“

V tem je prisledla gospa soproga. Ko sem prešel na drugo polje in vprašal, katerih svojih bivših dijakov se posebno spominja, je mignil in gospa je iz miznice prinesla nekaj razrednih fotografij iz raznih let. Ustavila sva se pri oni iz leta 1898, kjer se je dal slikati z maturanti, ki jim je bil razrednik vseh osem let, od prve do osme. (S te slike je posneta tudi naša v Mentorju.) Vse je še poznal na sliki, vseh se spomnil. Vedel je tudi za umrle: bogoslovca Dobnikarja („bil bi genialen slikar!“), župnika Steržaja („je mnogo pisal v Dom in svet“), pisatelja Vdoviča („Georges, kajne? Slovenski jezik je znal ko malokdo!“), Fr. Verbica („pisal je učbenike, Blagoznanstvo, Živalstvo za I. gimn. r., kajne?“), župnika Mat. Ahačiča. Pri zadnjem se je g. svetniku solza utrnila: bil je pač njegov „primus“ vsa leta. „Vsako leto me je obiskal.“

Še pri enem imenu se je zjokal. Dokler je mogel hoditi, so se v kavarni „na Taboru“ vsak teden sešli on, direktor Novak in prof. Al. Tavčar. „Zdaj ni Novaka več!“ je vzdihnil in se zjokal.

Nisem smel g. profesorju več obnavljati spominov. Samo to bi bil še rad vedel, če še kaj čita. Gospa mi je prijazno povedala, da je vse knjige nekim g. profesorjem prodal. ka-li, pridržal si je samo tiste, ki jih lahko vidim na pisalniku. Pogledal sem: vsa Miklošičeva dela, slovnice in slovarji, pa še razne druge staroslovenske slovnice (Leskien, Vostokov, Dobrovskij i. dr.)

„Prva ljubezen! Kako si zvesta!“ Odšel sem veder in vesel.

(Dalje.)

Vtisi in doživljaji s petega svetovnega skavtskega tabora v Holandiji

III.

Bilo je okrog pol sedmih zvečer, ko smo dospeli do cilja. Korakali smo po drevoredu in počasi zavijali na levo. Doživljali smo izrazito holandsko podnebje. Do neskončnosti dolgi dnevi, jutro enako večeru in umazano sivi oblaki, ki tvorijo tukaj prav za prav nebo, narede poredkoma, običajno vsak mesec ali dva, pot sončnim žarkom, da zamorejo vsaj nekoliko ogreti prenirajeno in premočeno zemljo. Prišli smo na taborišče našega šestega podtabora. Nepregledne množice šotorov so se vrstile na vseh straneh in izginjale v megli, kjer so se skrivale našemu pogledu. Od vseh strani so nam navdušeno vzklikali, ko smo korakali po srednji ulici do našega šotora. Prtljaga je bila že na mestu. Brat načelnik je odbral nemudoma nekaj ljudi, da preskrbe vse potrebno za postavitve tabora, drugi pa smo posedali po kovčegih, se ogrnili v šotorske plahite, ker je deževalo neprenehoma, in z otožnimi očmi opazovali naše sosede brate Poljake na nasprotni strani našega tabora, kako se jim že ponosno dvigajo šotori in kako se jim ponekod dviga blagodejen dim proti oblačnemu nebu. Malodušje se je zbudilo v nas ob pogledu na ta žalostni položaj in obupavali smo nad uspehom našega tabora. Načelnik se je vrnil in poprijeli smo za delo. Znašali smo deske, late, krajnike, palice in vse potrebno gradivo, nato se lotili žaganja, zbijanja in v kratkem so bili postavljeni štirje šotori, polagoma nato tudi veliki indijanski šotor tee-pee (ti-pi). Medtem je naredila druga skupina kuhinjo, in ko smo se okrog devetih usedli k večerji in uživali fini holandski kakao s kruhom in maslom, smo že lahko opazili prve, a še nedoločne obrise pozneje tako lepega, intimnega in srčkanega taborčka. Oddahnili smo se. Najhujše je bilo pri kraju. Napolnili smo slamnjače, znosili svoje stvari v šotore in se pripravljali k počitku. Ura se je nagibala k deseti, a še vedno se je razgrinjal nad pokrajino isti mračni in sivi dan, kot se je ob našem prihodu. Potrebni smo bili počitka in kmalu se je poglobil ves tabor v globok in krepičen sen...

Vstali smo ob sedmih. Zopet isti mračni dan kot včeraj, preden smo legli. Na umivanje ni nihče mislil. Oblekli smo volnene stvari, ker nas je tako zeblo, da se je vroč kakao s kruhom in maslom prilegel kot morda še nikdar v življenju. Po zajtrku smo se lotili nadaljnega postavljanja tabora. Zgradili smo še dva šotora, nakar smo pričeli z drugimi tabornimi zgradbami.

Opoldan je bil tabor postavljen z vsemi tabornimi napravami, z osem metrov visokimi vrati, z jamborom in z vsem, kar pač k takemu reprezentativnemu taboru spada. Obsegal je okrog 400 kvadratnih metrov, torej prostora za 25 ljudi več ko dovolj. Bili smo prav za prav popolnoma sami zase. Na severovzhodni strani smo mejili na veliko taborno ulico, ki je bila ena izmed treh velikih hrbtnic celega tabora. Tako smo bili na ta način izpostavljeni opazovanju vseh, ki so obiskali Jamboree. Na severozapadni smo mejili na medtaborno ulico, onstran katere so taborili bratje Poljaki, na jugovzhodni pa je bil kanal, ki nas je ločil od Latvijčanov in Norvežanov. Na jugozapadni strani je bil prostor, na katerem so se zbirali člani vsega podtabora k slavnostnim tabornim ognjem, tako da smo bili tudi s te strani izpostavljeni opazovanju „celega sveta“. Naš taborček je bil morda

eden najmanjših na Jamboreeju, ali po izražanju drugih najprijaznejši na „vsem svetu.“ V sredini je stal tipičen indijanski šotor, edini na Jamboreeju, ker v naše veliko začudenje jih Amerikanci letos niso prinesli s seboj. Okoli njega so se vrstili v polkrogu na vsako stran po trije šotori, od katerih so bili trije prav posebnega ljubljanskega tipa, da so vzbujali izredno pozornost vseh obiskovalcev, ki jih je bilo naravnost neznosno. Pred tee-peejem smo napravili iz smrekovih

Najzanimivejši del našega tabora.

debel, ki smo jih seveda drago plačali — za ves les, ki ga ni bilo več ko tri kubične metre, smo potrošili nad tisoč pet sto dinarjev! — lično stojalo za reprezentativne predmete, zastave in toteme, v tee-peeju samem pa smo razstavili sliko našega mladega kralja Petra II. v skavtskem kroju, ki je bila s šotorom največja privlačnost za ogromne množice, ki so dnevno obiskovale naš tabor. Slika in notranjost šotora sta bila okrašena z narodnimi preprogami. Tako tudi mizica pred šotorom, na kateri so si mogli navadni gostje postreči s prospekti iz naše države, odličniki pa z medico, narodno pijačo starih Slovanov. Bolj v ozadju je bila kuhinja z gospodarskim šotorom, kuhinji naravnost nasproti pa „jedilnica“, miza in klopi, kjer smo se vsak dan trikrat polnoštevilno zbirali. Cel tabor je bil ograjen s palicami in imel mogočna, osem metrov visoka vrata z originalnimi vozli in državno trobojnico na vrhu. Red v taboru kakor tudi v šotorih smo ves čas taborjenja obdržali tako vzoren, da so obiskovalci odhajali z najboljšimi vtisi.

Bilo je 30. julija opoldne, ko smo prav za prav začeli pravo taborno življenje petega svetovnega Jamboreeja.

Za kosilo smo imeli ribe s krompirjem, kruhom, kompot in sadje. Popoldne so ostali dežurni v taboru, drugi smo imeli prosto. Kakšna radost! S Petrom sva odšla med narode vsega sveta. Kakšno veselje povsod in kakšno navdušenje! Med neprestanim deljenjem podpisov, Jugoslovani smo bili namreč redkost in obenem posebnost, sva le počasi prodirala in šele tedaj sem prav videl vso ogromno velikost prostora. Štirje kvadratni kilometri so bili gosto posejani s šotori in po pravici bi mogli imenovati to prireditev „platneno velemesto“. Do ameriškega tabora, kamor sva se bila namenila, sva rabila, opazujoč tabore vseh mogočih azijskih in afriških držav, katere sem si sam pozneje natančno ogledal, polno uro. Ko sva končno dospela do cilja, sva bila začudena in presenečena obenem. Amerikanci sami so namreč zasedli deset tisoč kvadratnih metrov. Postavili so pa tabor, ki je bil edinstven po svoji modernizaciji, udobnosti in komfortu. Pripeljali so s seboj cele ograje, velike kromane plošče za vhod v tabor in ogromne cirkuške šotore, v katerih so uredili kar veletrgovino z vsem najrazličnejšim skavtskim blagom. Ogledala sva si nekatere tabore. Na prvi pogled sva opazila

naravnost neverjetno dejstvo, da so imeli vse od prvega količka, do poslednje vrvice in zaponke, ampak vse — popolnoma novo. Tabor čete je sestojal iz dvajsetih do tridesetih po dva metra in pol visokih rjavih šotorov, iz velike skupne jedilnice, v kateri so imeli sklopljive stole in mize, ki so jih tudi pripeljali s seboj, in pa iz naprave, prav originalne, za shranjevanje vode. V šotorih sta spala pa dva naravnost komfortno. Imeli so s seboj zložljive postelje, seveda tudi popolnoma nove, na teh posteljah gumijaste, z zrakom napolnjene „žimnice“ in povrh po dva koca, tako da so bili zavarovani zelo izdatno. Šotori so imeli vsi naravnost presenetljive ventilacije in človek se je v njih počutil kot na prostem. Za osebne potrebščine so pa imeli prav svojevrstne koše, ki so jih pritrdili na hrbet in jih nato pregrnili z impregniranim pregrinjalom ter jih na ta način zavarovali proti vsem vremenskim nevarnostem.

Vsak šotor je imel na vrhu američansko zastavo in pogled je bil zlasti v vetru prav edinstven, ko je vihralo pred teboj morje zastav in si opazil neko samozavestno odločnost, pa vendar toplo milino, ki je vela iz njih ob triumfu, ki ga doživlja ameriški skavtizem ob sodelovanju svojega milijonskega članstva leto za letom in ki ga bo, če Bog da, še doživljal na veliko veselje njegovega ustanovitelja lorda Baden-Powella.

Ko sva zrla to morje valovati pred seboj, sva vendarle obžalovala, da je prijazna domačnost in romantika, ki je pri nas še tako močno ukoreninjena, odšla in zapustila, ali bolje prepustila vigvame bratov Američancev brezličnemu in monotonemu modernemu življenju.

Vračajoč se polagoma proti „domu“ vsa pod vtisi tega prvega jamborejskega svidenja, sva opazovala življenje po drugih taborih in tako prikolovratila počasi okoli osmih v tabor. Večerja, kakao in kruh z maslom in marmelado, je naju že čakala.

Po večerji so prišli na obisk Čehoslovaki in Poljaki, s katerimi smo se posebno bratsko razgovorili, nakar smo šli z njimi na majhen sprehod po taboru in se proti deseti uri vrnili polni doživetij in polagoma legli spat. Komaj sem zatisnil oči, že se nenadoma znajdem pred gozdom samih zastav po več sto metrov visokih. Prodiram naprej. Zastave vihrajo in bučijo in zdajci se zvrne ena na tla. Za njo padajo druge, vedno več, neznanski trušč se razlega, padajo na me, čutim bolečine in — vse se pogrezne v meglo... (Dalje.)

Vlado Jagodič:

Sinji sport

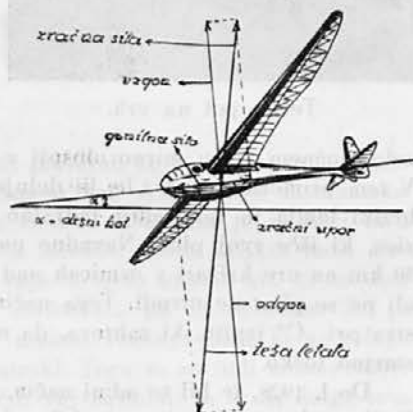
2. Vzornik.

Zadnjič smo se seznanili s kratko zgodovino jadralnega letalstva, danes pa si bomo ogledali jadralno letalo s tehnične strani.

Brezmotorno letalo torej nima motorja. Marsikdo bo zdaj vprašal: kako pa potem leti? Če pilot motornega letala odvzame plin in motor neha delovati, letalo ne pade kakor kamen na tla, ampak se v drsalnem poletu počasi bliža zemlji. Isto je z jadralnim letalom, ki se razlikuje od motornega v tem, da nima motorja, da je neprimerno lažje in da ima mnogo daljša krila. Taka krila so potrebna, da prosti pad izpremenijo v čim položnejše drsenje. Tako smo videli, da jadralno letalo leti, ne da bi bil pri tem potreben motor. S tem pa, ko smo odpra-

vili motor, smo se odpovedali sili, ki bi nam dvigala letalo. Zato letalo vedno in v vsakem primeru drsi proti zemlji — planira, kakor pravimo.

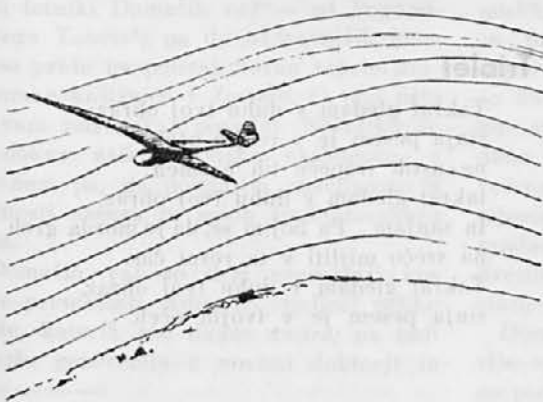
Sedaj bi gotovo zmajali z glavo: zakaj pa sploh delajo jadralna letala, če se ne morejo dvigniti? Toda to ne drži! Že prej smo omenili, da na nekaterih mestih, kakor n. pr. ob pobočju, piha veter navzgor. In ta veter nam pomaga nositi in dvigati jadralno letalo. Ko se letalo „drži“ v isti višini, ali pa se dviga, pravimo, da jadra. O tod ime: jadralno letalo.

Sile, ki delujejo na letalo.

Zračno silo razdelimo na zračni upor in vzgon. Ravno tako delimo težnost na dva dela, na „odgon“ in na vzgon. Na paralelogramu gibanj vidimo, da je odgon manjši kakor skupna teža in zračna sila večja kakor vzgon. Ostane nam še ena sila, ki deluje v smeri leta in se imenuje gonilna sila.

Kako to, da se letalo dviga? Saj smo ravno prej trdili, da letalo vedno drsi proti zemlji, da planira! V modernih palačah imajo umetne stopnice, ki se same premikajo navzgor. Če stopiš na take stopnice, ti ni treba niti koraka storiti, pa vendar prideš tja, kamor si se namenil. Po takih stopnicah se prav radi „vozijo“ otroci, posebno takrat, kadar ni nikogar blizu, in poskušajo priti zopet doli. To pa ni tako lahko. Posreči se samo tistemu, ki hitro teče navzdol. Kdor je prepočasen, ga stopnice odvedejo s sabo. In ravno tako se igrajo jadralna letala, samo da pri njih veter nadomestuje umetne stopnice. Če se veter in vsa zračna plast, v kateri plava, ali bolje rečeno, planira letalo, hitreje dviga, kakor aparat pada, bo veter oz. vzgornik (Aufwind) dvignil letalo tem višje, čim močnejši je.

Jadralno letalo (se dviga) v pobočnem vzgorniku.

To je vsa tajnost jadralnega leta in je treba le poskrbeti, da aparat čim manj planira, da je njegova padalna hitrost (višina, za katero pade letalo v 1 sekundi) čim manjša in drsni kot čim bolj položen. Ta drsni kot (to je kot, ki ga oklepa smer letala s horizontalno ravnino) je tem manjši, čim manjši je zračni upor. To je vzrok, zakaj stari drsalni aparati — planeri — sploh niso mogli jadrati, kakor n. pr. Lilienthalov aereoplan, pri katerem je znašal drsni kot 1 : 8. Današnja ja-

Težka pot na vrh.

dralna letala imajo drsne kote od 1 : 18 do 1 : 28. To pomeni, da letalo pri normalni hitrosti leti iz višine 1 m še 28 metrov.

Prej smo govorili o vzgorniku. Sedaj nas zanima, kako to nastane. Če naleti veter na svoji poti na kako oviro, na primer na pobočje, je prisiljen izpremeniti smer in zato pihá po bregu navzgor. In v takem pobočnem vzgorniku se že da jadrati, vendar se letalec ne sme preveč oddaljiti od pobočja. Delati mora zavoje le v njega bližini, ker se more samo na tak način držati v isti višini.

Včasih se dogodi, da jadralno letalo pri zelo močnem vetru mirno obstoji v zraku in sicer obrnjeno z nosom proti vetru. V tem primeru se vse sile, ki delujejo na aparat izenačijo. Brzina vetra je enaka brzini letala in tako stoji jadralno letalo nepremično v zraku kakor ptica roparica, ki išče svoj plen. Navadno pa je letalo hitrejše od vetra in z brzino okoli 50 km na uro križari v osmicah nad pobočjem tako dolgo, dokler veter ne potihne ali pa se pilot ne utrují. Tega načina se poslužujejo pripravniki jadralnega letalstva pri „C“ izpitu, ki zahteva, da morajo jadrati pet minut in po možnosti doseči startno točko.

Do l. 1928. je bil to edini način, ki so ga jadralni letalci poznali in uporabljali. Velika hiba tega načina je bila, da so bili jadralci navezani na pobočje in na veter, ki je pihal po njem navzgor. Če je bil veter dovolj močan, da je letalo doseglo zadostno višino nad grebenom, ga je lahko letalec usmeril na drugo pobočje, kjer je tudi pihal pobočni vzgornik. Tako je bilo letalcu omogočeno, da je lahko letel nekaj časa nad pokrajino. Takšen daljinski let pa je bil odvisen od letalca in od terena. Tam, kjer so se nehali griči, se je nehali tudi pokrajinski let.

Brezmotorno letalo se je dalje razvijalo, a pobočja se ni moglo oprostiti. Dasi so že gradili visokozmožne aparate, bi se jadralno letalstvo ustavilo, če ne bi odkrili novih potov, ki vodijo stran od pobočja. Na ta pota se dovedli jadralno letalstvo vremenoslovci — meteorologi s prof. Georgijem na čelu. (Dalje.)

Iris:

Včasih sanjam o sinjih dneh,
o soncu, sreči in cvetju,
o jasnem, veselem mladoletju,
včasih sanjam o sinjih dneh,
o toplem, mirnem poletju,
o tihih, pokojnih nočeh.
Včasih sanjam o sinjih dneh,
o soncu, sreči in cvetju.

Triolet

Takrat gledam v duhu tvoj obraz:
sinja pesem je v tvojih očeh,
na ustih trepeče tih nasmeh;
takrat gledam v duhu tvoj obraz.
In sanjam... Pa bojim se, da je morda greh
na srečo misliti v ta resni čas.
Takrat gledam v duhu tvoj obraz,
sinja pesem je v tvojih očeh.

Domače vaje

Prispevek k zgodovini dijaških pisanih listov.)

Za nami je časnikarska razstava, razstava našega papirja, pa tudi naše delavnosti in neutrudnosti. Še sedaj lebdi človeku pred očmi množica knjig, časnikov, revij; in med njimi tudi lepo število študentskih listov, skrbno pisanih z roko.

Koliko papirja je popisal študent! Od revnih drugošolskih listov pa do resnih revij, od nerodno neumnih pesmic pa do učeno raztegnjenih ocen po časopisih.

In koliko je še študentskih pisarij, ki jih na razstavi nismo videli. Mednje gotovo spada list alojzijeviščnikov in pozneje zavodarjev — Domače vaje. Debeli letniki Domačih vaj — od Pogorelčevega Toneta¹⁾ pa do najnovejših imen — se pršaše na policah varno zaprte profsorske knjižnice v Zavodu. O tem listu bi vam rad nekaj povedal. Nekoliko že v dokaz naše zavodske eksistence, v glavnem pa, da poudarim značilnosti in važnosti našega in sploh študentskega lista.

Domačih vaj se drži precejšnji kos naše preteklosti. Kdor bo študiral velike može, katerih rod danes umira, pa tudi mlajšo generacijo z novimi doktorji in

učenimi glavami, ne bo mogel mimo njih. Ta skromni list, sramežljiva internatska cvetka iz leta 1868 nam je najbolj živo ohranila mladost naših velikih mož. Domače vaje so delo mladih sil, ki se niso znale oblikovati, pa bi se rade. To je nujno atribut vsakega lista, ki ga pišejo mladostniki. Tega so se tudi ustanovitelji Domačih vaj zavedali in skozi dolga leta se je blestelo na litografirani naslovni strani geslo „Iz malega raste veliko“. List vsebuje v prvih letih napol znanstvene razprave, poskočne rodoljubne pesmi, prevode iz Homerja, sploh spise, ki se nam danes zde pohlevni, pobožno-vzpodbudni in vzorni; fant je bil takrat zasidran nekje v mirni gotovosti homerske epike, življenje je meril po merilu pokristjanjene antike.

Ta „prima aetas“ nam je navadno v mislih, kadar slišimo besedo Domače vaje. Bila je to res nekakšna zlata doba, napol mitološka, odmaknjena od nas, da jo komaj razumemo. Svet naših prednikov se je gibal v kraljestvu platonskega duha, oseba in občestvo sta bila uravnotežena in mladost je bila takrat pri alojzijeviščniku tako modra, kakor je bil že zamlada moder Ciglerjev pastir Pavel Svetin. Tak vtis ima človek, ko prelistava stare letnike.

Domače vaje so od tistih časov napravile ogromno pot. Ko so prišle v zavod, so počasi in končno vedno izraziteje postajale last fantov, ki so se s svojimi

¹⁾Poznejši dr. A. B. Jeglič!

prevelikimi zmožnostmi bojevali proti občestvu; in bili so dnevi, ko je pomenilo biti urednik Domačih vaj isto kot biti gotov izključitve.

Toda pojdemo po vrsti. Ko je leta 1910 Domače vaje prevzel zavodar, so nastopile počasi in varno novo razvojno pot. Iz vase zagledanega larpurlartizma, iz nekakšne poskusne delavnice za pisanje — Stare piše l. 1911., da je glavni namen Domačih vaj „zbirati okrog sebe mlade moči, privaditi njih roke peresu, v kolikor je to potrebno vsakemu izobražencu“ — so vedno bolj prehajale v last samosvojih fantov, ki so se hoteli posvetiti samo pesništvu. Med tema dvema tečajema se je list v zavodu vedno gibal in se tudi bo. V časih zglednih dečkov bo dobival nekak rokodelski značaj in utegnil roditi dobrega pisatelja-znanstvenika, redko pesnika. V dobah zgodnje dozorelosti pa se ga bodo polastili zreli fantje, ostali del pa se bo nujno spremenil v poslušalce, vernike. Taki zgodnji talenti se izbruhaajo kmalu in usahnejo. Obe skrajnosti združiti v idealni skupnosti, je bila od nekaj težka naloga urednikov Domačih vaj, pa tudi drugih mladinskih listov.

V vojnem času se je torej kondenzirala vsa ustvarjalna sila v nekaj fantih, ki so res Domače vaje dvignili v idealno višino. Če gledamo letnike po vojski (zlasti 1919/20, 1920/21, 1921/22) imamo pred seboj najmanj povojni Dom in svet v malem formatu. Za zavodarja pomeni ta doba bajno višino njegovega društva Palestre. Bili so to časi, ko so se študentje javno močno udeleževali, ko so pisarili v Dom in svet, Zoro...

Nadpovprečna višina teh let je pomenila padec v poznejših. Vaje spet životarijo v omotici in iskanju, iščejo svojega namena, se umikajo času in se mu spet približujejo.

Rad bi poudaril še nekaj preprostih misli ob ploskvi te preteklosti. Gotovo je, da je vsaka preteklost romantična, da

imamo navado poenostavljati dogodke, ki so jih rodili isti trajni zakoni, ki nam ustvarjajo zamotano sedanost... Toda v taki idealni preteklosti je vedno nekaj vzgojnega, kar sili človeka k tekmovanju.

Zanima me posebno doba najvišjega vzpona (1919-1922). To je čas, ko je zavodar ustvarjal iz notranje nuje, ko je v njem izginila vsa svetinsko-platonična mirnost in je postal živ izraz svojega časa. Tedaj so šle Domače vaje vzporedno z Domom in svetom, gotovo pa so nadkriljevale vse takratne študentske liste. Zavodar je izgubil otroškost in vzornost, postal je mož, učitelj.

Nasproti temu času stoji doba mirnega dečka, ki se vadi v pisanju, ker so mu gospod tako svetovali.

Ti dve glavni načeli sta bili ostali gibalo lista. Funkcija Domačih vaj se je redno menjala: iz glasila literarnega krožka so postale glasilo Palestre, iz literarnega lista so se razvijale v prave domače vaje. Njihov pomen se je vedno menjal s časom in miselnostjo. In prav to je njihova največja dobrota: prožnost. Vsak rod, vsak posameznik si ustvari svoje — prav zato so toliko pomembne kot spomin na mladost slavnih mož.

Ozreti se moramo še na današnje Domače vaje. Saj vas te prav za prav najbolj zanimajo in malokdo ve, da vlačimo zavodarji to zapuščino s sabo in marljivo polnimo predale profesorske knjižnice v zavodu.

V letniku, ki ga je uredil Prijatelj (1935-36) vidimo še veliko skrbnost, ustaljenost; značilno zanj je življenje v naše velikane (Krek, Prijatelj); pesem je živa, fantovska, toda počasi prehaja v mirno mislivost nove stvarnosti. Naslednji letnik je padel s te višine; v njem se zrcali beganje (samo beganjel) za novim, silnejšim izrazom. Čas je preveč razburkan, da ne bi zdramil tudi zavodarjev. Morebiti se bližajo časi prezgodnje dozorelosti? Gotovo je, da zavodski poet danes skuša biti moderen, da posne-

ma Kocbeka in študira nekaj, kar on imenuje novo stvarnost, da spet v drugi vrsti hoče ustaljenih oblik in da blodi v tej smeri za poljudnimi pesniki Mladike in ne za Domom in svetom, da piše esej, oceno rajši kot razpravo, da se strastno predaja idejnim bojem, ki divjajo tudi zunaj.

Zavodar je začel pisati iz notranjega nagiba, ker ga sili k pisanju okolica, čas in lastna zavest. Toda njegovo oblikovanje prav zaradi tega trpi. Nič več ni one izklesanosti v slogu in logike v mislih. Bruhne in — konec. Volja je, ni pa gotovosti v obliki. Morebiti je tega dosti kriva osamljenost. Danes zavodar nima človeka, ki bi mu hotel in mogel glede pisanja svetovati ali odsvetovati, to ali ono popraviti in se porazgovoriti z njim. Sam pa išče in marsikaj napak najde.

Domače vaje iščejo zato organske zveze s svetom. Dolgo časa so samevale, danes pa hočejo v študentski javnosti nekaj pomeniti. Katoliški študent mora po-

znati svojega tovariša, en list mora biti v zvezi z drugim. V upanju, da bom doprinesel vsaj nekaj k skupnemu spoznanju, sem napisal ta članek. Mislim, da ne bo zgrešil namena in da se bomo vsaj preko Mentorja lahko spoznali.

Naj končam z dogodkom, ki sem ga sam doživel. Dejal mi je študent strokovne šole: „Vas s klasične pa takoj poznam. Samo o pesnikih in umetnosti govorite in nič drugega ne veste povedati.“ Menil je s tem našo pasivnost in brezbržnost pri oblikovanju sveta. Toda prezrl je, kako določno kristalizira v umetniku življenjski nazor, kako živo in neposredno se pretaka v soljudi, koliko sveta preoblikuje. Tako je naša moč namenjena najvišjim idealom, ko s svojim pisanjem skušamo do konca dograditi svoje osebnosti in zgraditi nov svet na novem človeku. S tem dokazujemo, da zorimo za svoj čas, ki ne bo šel mimo nas, ne da bi sodelovali pri njegovem oblikovanju tudi mi.

Janez Remič.

Erich Kästner: Pikica in Tonček. 1937. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Prevedel Mirko Kunčič. Ilustriral Walter Trier. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, Str. 128. Cena vez. din 36. — „Slovenčev“ Kotičkov striček, ki nam je v Zbirki mladinskih spisov Jugoslovanske knjigarne odkril z „Emilom in detektivih“ Kästnerja v veselje naši mladini, nam je z njegovo „Pikičo in Tončkom“ dal spet lepo knjigo, ki bo mlade bralce in bral-

ke zabavala in — prijetno vzgajala. Ob živi Pikici in umnem, pogumnem in srčno dobrem Tončku ter dolgi vrsti drugih oseb je podano družinsko in velikomestno življenje naših dni z vmesnimi premišljevanji, ki jih lahko „izpustite, kakor da jih sploh ni, če se vam jih ne ljubi brati“, kot pravi pisatelj. Pa mislim, da boste ta premišljevanja prav zato prav nalašč brali in potem toliko bolj cenili zgodbo ter vedeli, zakaj je pisatelj

izrezal iz časopisa poročilce, ki je obsegalo komaj dvajset vrst, ga shranil in potem po svoje povedal. Kar je povedal Nemcem, velja že tudi za nas. To je mislil Kotičkov striček, zato je knjigo lepo prevedel, le da je zanesel v Berlin našo valuto — dinarje in pare, se mi zdi ob strogih predpisih le preveč tvegano!... Kdor knjige ne more kupiti, a je s sv. Miklavžem še prijatelj, naj se mu kar priporoči!

Nikolaj Vasiljevič Gogolj: Revizor. Prevedel dr. Ivan Prijatelj, priredila dr. Silva Trdina. 1957. Založila Družba sv. Mohorja v Celju, natisnila Mohorjeva tiskarna. Str. 156. Cena broš. din 9.— (12.-), vez. din 18.— (24.—). N. V. Gogolj (1809—1852), eden največjih ruskih duhov, ki je že kot gimnazijec v provinci sodeloval pri dijaškem pisanem listu, je začel s pravam delom, ko je prišel po maturi 1828 v Petrograd. Tedaj je izdal svoje ukrajinske povesti „Večeri na pristavi blizu Dikanjke“ (1831—32), s katerimi si je pridobil pisateljsko ime. Sam vodja ruske romantike Žukovskij se je zavzel zanj in Puškin mu je postal naboljši svetovalec in prijatelj. Iz romantičnih „Večerov“ je prešel 1835 v „Povesti“, v katerih je najmočnejša povest „Taras Buljba“, zajeta iz ukrajinske zgodovine 16. stoletja, a nič manjšega pomena ni tragikomična novela „Plašč“, ki pomenja začetek ruskega realizma. Nato se je lotil iger in spisal med drugimi komedijami „Zenitev“ in „Revizorja“ (1836), s katerim je hotel „z neupogljivo silo umetniške prepričevalnosti izčistiti razmere v družabnih in uradniških krogih, a je padel tako pri kritiki kakor pri občinstvu na nerazumevanje, odpor in sovrašтво, kar ga je zelo potrló, da je odpotoval v tujino — v Nemčijo, Švico in Pariz, kjer je ostal do 1848. V Parizu je 1846 napisal svoje najobsežnejše delo „Mrtve duše“, prvi svetovni roman brez ljubezenske zgodbe, s katerim si je v domovini zopet pridobil priznanje, a sebi zagre-

nil življenje, očitajoč si, da je z njim več škodoval kakor koristil, ker je preveč osramotil napake svoje domovine. Ti očitki so ga tako prevzeli in potrli, da je začel iskati tolažbe v veri in si dopovedoval, da si bo mogel pridobiti milost božjo le z največjo odpovedjo. Tako je potem zadnja leta tudi preživel, ko se je vrnil v Moskvo: postil se je in bičal, dajal miloščino, potoval v Sveto deželo in končno zažgal tudi vse svoje spise, med njimi nadaljevanje „Mrtvih duš“, v katerih je hotel pokazati tudi svetle strani ruske družbe.

Gogolja poznamo Slovenci izza 70. let, ko ga je začel prevajati Lavoslav Gorenjec v Besedniku, Listkih, Letopisu Slovenske Matice in v Novicah (Taras Buljba, Plašč itd.), leta 1884 smo dobili v Slovenski Taliji prvi prevod Revizorja, ki so ga 1887 že igrali v Ljubljani. Isto leto — 1887 — je L. Gorenjec (Podgoriški) priobčil v Zabavni knjižnici SM „Mrtve duše“, ki jih je lani na novo prevedel Jos. Vidmar, kakor je „Buljbo“ 1910 spet Vladimir Levstik in za Ivanom Veselom, prevajalcem psalmov in ruskih pesnikov (Ruska antologija!), dr. Ivan Prijatelj leta 1921 „Revizorja“, ki ga imamo zdaj v „Cvetju iz domačih in tujih logov“.

Misel, da bi napisal satirično komedijo iz uradniškega življenja, se je rodila Gogolju že leta 1832, ko je „zanesenjaški sanjač dozorel v moža, ki je začel motriti življenje z novega, resnejšega vidika in je zamenjal romantično slikanje z realističnim opazovanjem, prostodušni smeh pomešal z jedko satiro“. Razmere, ki so vladale tedaj med uradništvom pod tajno policijo, so kar izzivale komedijo. Puškin je Gogolju pripovedoval, kako so ga nekoč imeli za revizorja, sam pa se je na neki poti v Moskvo tudi izdajal za carskega adjutanta. In tako je zastavil dejanje v svojem Revizorju. Med uradništvom v pokrajinskem mestu zašumi, da pride revizor. Glavar skliče uradnike in jih opozori. Vsi so zbegani in se priprav-

ljajo, a že zvedo, da je revizor v mestu, v gostilni. Glavar se odpravi nemudoma k njemu, ne da bi utegnil prej povedati radovedni ženi kaj in kako. V gostilni preživlja ta čas težke ure uradnik Hlastakov iz Petrograda s svojim slugom. Krčmar mu več ne zaupa, tujec ni poravnal računov, ker je ves denar zaigral. Pa pride glavar s svojim spremstvom. Hlastakov pričakuje najhujšega, toda ko spozna, kako vlogo mora igrati, jo igra. Reši se lepo krčmarja in postane glavarjev gost, kjer se mu pridejo po vrsti vsi poklanjat, pri čemer vsakega lepo opehari za primeren znesek. Ko si pridobi še naklonjenost glavarice in dvori njeni hčerki, pride celo do zaroke. Sluga čuti, da je vsega že preveč in svetuje svojemu gospodu, da bi odšla. In se odpeljeta z obljubo, da se čez kak dan vrneta. V petem dejanju se vrstijo pri glavarju čestitke k imenitni zaroki, dokler ne pride poštar, ki ima lepo navado, da odpira pisma. Prestregel je pismo, ki ga je pisal Hlastakov v Petrograd prijatelju in je v njem označil svoje nove znance, kakor je vsak zaslužil. Razočaranje, ki preide v sklepní nemi prizor ob vesti, da je prišel v mesto res pravi revizor.

Čeprav biča Gogolj v Revizorju razmere v tedanji absolutistični Rusiji, vendar ta komedija ni samo ruska socialna satira, ampak globoka obče človeška komedija z močnim moralnim in socialnim po-

udarkom. Gogoljeva obsodba velja vsem družbam vseh časov in vsakemu posamezniku — ugotavlja prirediteljica v svojem lepem uvodu. Da je Prijatelj prevod brezhiben in res naš, ni treba posebej poudarjati. Mohorjevi družbi moramo biti za to vzorno izdajo hvaležni.

Alja Rahmanova: Tovarna novega človeka. 1937. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Poslovenil Leopold Stanek. Str. 294. Cena broš. din 38.—, vez. din 48.—. V 62. zv. Ljudske knjižnice smo dobili roman iz sodobne Rusije, ki naj bi bila „tovarna novega človeka“. Rahmanova nam to „tovarno“ z vsó rusko iskrenostjo riše. Nič ne prikriva resničnega stanja, v katerem morajo s Tamaro vsi, ki pravega človeka v sebi niso zatajili in ga poživali, neznansko žalostni, ko se čutijo sredi Rusije izključene iz ruskega življenja. Tudi „krvniki preteklosti“ slutijo ob Hercenu, da se bo socializem izživel do skrajnih konsekvenc, do absurda, in da se bo tedaj titanskim prsim revolucionarne manjšine vnovič iztrgal krik in se bo vnel boj na življenje in smrt... Prvi del Hercenove prerokbe se je izpolnil, Vladimirov v romanu sklepa, da se bo tudi drugi. „Če hočem povedati resnico: da, naše rusko življenje, kakršno je danes, je od začetka do konca absurdno. Kam plovemo?“ — Prevod je lep, knjiga vredna branja, a za otroke katerekoli starosti ni, čeprav je izhajala v „Slovenčevem“ podlistku!

CVETJE IZ DOMAČIH IN TUJIH LOGOV

dela domačih in tujih pisateljev in pesnikov obsega dosedaj 12 zvezkov:

1. Simon Gregorčič, **Izbrane pesmi**, broš. 12., vez. 24.-
2. Fran Levstik, **Martin Krpan**, broš. 4., vez. 12.-
3. Horacij, **Pismo o pesništvu**, broš. 10., vez. 18.-
4. Josip Jurčič, **Jurij Kozjak**, broš. 12., vez. 24.-
5. Valentin Vodnik, **Izbrano delo**, broš. 12., vez. 24.-
6. Matija Čop, **Izbrana dela**, broš. 12., vez. 20.-
7. Simon Jenko, **Izbrano delo**, broš. 12., vez. 24.-
8. Žitja Konstantina in Metodija, broš. 12., vez. 24.-
9. **Izbor prekmurske književnosti**, broš. 12., vez. 24.-
10. Josip Jurčič, **Izbrani spisi**, broš. 24., vez. 36.-
11. Cigler Janez, **Sreča v nesreči**, broš. 12., vez. 24.-
12. F. S. Finžgar, **Študent naj bo**, broš. 12., vez. 24.-
13. Gogolj, **Revizor**, broš. 12., vez. 24.-

Dijaki, katerih starši so udje Družbe sv. Mohorja dobe knjige 25% ceneje.

Šolske knjige in šolske potrebščine za vse šole v veliki izbiri

**Knjigarna
Mohorjeve tiskarne**

Celje
Prešernova 17

Ljubljana
Miklošičeva 9

P. B. Vašo „Rast“ sem z zanimanjem prebral in mi je v splošnem ugajala. Rad bi, da bi jo nekoliko predelali in jo popravili mogoče za prihodnje leto kot glavno povest. Podrobneje bom že sporočil, ko vrnem rokopis.

Marija. Opugumili ste se in poslali tri pesmi. Kaj naj rečem o njih? Začetniške so. Prvi dve sta preveč razvlečeni brez pravega pesniškega poleta, zadnja o jeseni pa preveč spominja na znano Stritarjevo, samo da je ne dosega. Ob prvem neuspehu Vam še ni treba obupati. Berite pridno in poglobite se v skrivnost pesmi, kakršne imamo izza moderne, pa boste videli, kaj Vam še manjka!

A. P. Sonet bi bil, a vsebinsko ne spada v „Mentor“, druge pa so oblikovno slabše. Črtica je še dokaj dober poizkus, vendar preplehka. Mislim, da se boste še lepo razvili in da se še oglasite!

M. J. Pesmi — saj Vam teko, a so le nekam preveč starinsko puste. Nič sodobnosti ni v njih, nič prave toplote, ki bi jo morala dihati sleherna beseda. V prozi ste boljši. Zdi se res, da se boste razvili v prozaista. Omenjeno le pošljite, rad pregledam in Vam povem potem svojo sodbo.

Cr. Vašega sestavka sem bil zelo vesel in bi rad, da bi se tako oglašali tudi od

drugod. Obljubljeno pričakujem in upam, da bo res dobro. Kaj pa Vaši tovariši? Dajte jih nekoliko vzdramiti! — Ko mi bo dopuščal čas, bom prišel, da se osebno pomenimo, kar bo gotovo tudi Mentorju v korist.

Stojan. Vse Vaše pesmi kažejo, da imate dar. „Vetrovi šumijo“, „V skušnjavi“ in „Ko mladina se zbuja“ bi bile dobre, če bi se Vam mestoma ne vkradli vanje verzi, ki kar vsakdanje cokljajo. „Prijetelju“ je pač dobra za album, prav tako tudi sonet o Minki, ki kaže, da obvladate tudi težje oblike — le poleta Vaš pegaz ne pozna — ali pa hočete v „novo stvarnost“, o čemer bi pričala Vaša pesem „Svinjski pastir“, ki je edinstvena te vrste v našem slovstvu in bi jo zato rad priobčil, če bi imel prostor, — a samo za zabavo in kratek čas!

Stupoški. Poslano je obrabljen kliše za novembrske dni. Ni prav nič boljši kot povprečna šolska naloga.

Fr. Š. Zadnja pošiljatev se mi ne zdi tako dobra, kakor so bile prejšnja leta. Pričakujem, da se boste še oglasili, a s krajšimi prispevki.

A. M. L. Estoril, Lisboa, Portugal. — Da ima Mentor prijatelje celo na Portugalskem, ne, tega nisem vedel. Veseli me, da naš list tako zvesto berete in še, da

se zanimате celo za njegov jezik ter ugotavljate, da je glede tujk „najbolj čist mesečnik, kar jih poznate“, čeprav se „največje in menda tudi najbolj nevarne bolezni našega sodobnega slovstva — tujk“ tudi on ne more popolnoma otrestiti. Res je, da bi danes potrebovali za to nalezljivo bolezen odločnih jezikovnih zdravnikov Levstikovega kova in še je vprašanje, ali bi jo mogli zaustaviti. Omejiti pa bi se morala na vsak način. Če že nimajo pisatelji čuta za lepoto in čistost jezika, bi ga morali imeti vsaj uredniki, da bi brezobzirno pometali vso „učeno“ navlako. Če je kaj tehtnosti in vrednosti v člankih in sestavkih, ne bodo „očiščeni“ v naš lepi jezik prav nič utrpeli glede svoje važnosti, če pa je vse le „sračje gnezdo“, kot pravite Vi s Stritarjem, ne bo nikomur žal po njem. — Ako mi bo dopuščal prostor, bom Vaše pismo v celoti priobčil, da bodo ob njem mislili vsi, katerim je namenjeno. Pozdravljeni!

G. Podgorski. Prvič ste se oglasili in prosite, da bi Vam oprostil, če ni vse tako lepo, kot bi pričakoval. Spoznanje nepopolnosti je prvi korak k napredku. Prepričan sem, da v Vaši prihodnji pošiljki ne bo več tako slabih pesmi. Motivi, ki jih opevate, so pač lepi, a jezikovno in oblikovno ste res šele začetnik. Jezikovno: s slovnico si nista prijatelja, z apostrofom ste še v dobi pred Stritarjem, o katerem najbrž še ne veste, da ga je odpravil, v besedju in podajanju pa ste v splošnem prevsakdanji — nič pesniško prazniški, kot bi morali biti, ako bi hoteli dati svojemu čustvovanju lepo obleko, ki bi jo morali tudi primerno izoblikovati. Primerjajte n. pr. svojo „Planinko“ z Jenkovo „Divjo rožico“ — vsebinsko sta sestri, a sicer? Ob branju naših najboljših pesnikov stare in nove šole se bo treba še učiti!

I. Č. Prepozno ne bo, a da bi Vam mogel poskrbeti za vse, kar bi radi, nemo-goče. Najbolje bo, ako pridete sami v

Ljubljano in se tu lotite dela. Pozdravljeni!

Stanislavski. Ločila so že prav, ločila, a vse drugo je šele prva vaja. Kar sem povedal Podgorskemu, velja na splošno tudi za Vas. Sčasoma bo že bolje, le še se oglasite!

Iris. Kar sem lansko leto povedal, drži. Svetoval bi Vam samo, da se ne bi ne vsebinsko ne besedno ponavljali.

Vsem: Mentor bi rad poročal tudi o naših srednješolskih pisanih listih. Kjer jih imate, pošiljite po en izvod uredništvu. Najboljše prispevke iz Vaših zavodnih listov bi priobčeval.

Poprav! Tudi v jubilejnem letniku tisk škrat nagaja. Zadnjič je zmedel to in ono, a najbolj se je postavil, ko je v „Študentih ob Krki“ že v drugi vrsti tik za jesenjo spremenil **popoldansko** sonce v — **pomladansko**, po katerem se mu gotovo toži!

Izid tekme med posameznimi zavodi za število Mentorjevih naročnikov do 25. oktobra.

Ljubljana: Klasična gimnazija — 41; I. drž. real. gimn. 72; II. drž. real. gimn. 15; III. drž. real. gimn. 250; učiteljišče 23; uršulinske šole 95; Lichtenturn 50; Marjanišče 70; Rakovnik 22; Moste 18;

Kranj: 50; **Kočevje:** 10; **Maribor:** Klasična gimnazija 20; knezoškofijsko dijaško semenišče 30; učiteljišče 20; **Novo mesto:** 32; **Murska Sobota:** gimnazija 25; **Martinišče:** 25; **Ptuj:** 77; **Št. Vid:** Zavodi 73.

Na meščanskih in drugih šolah: **Celje:** meščanska šola 94, meščanska šola šolskih sester 23; **Škofja Loka:** 15; **Šmihel:** 14; **Trbovlje:** 13; **Ribnica:** 8; **Tržič:** 4.

Ali naj pri tem številu ostane? Gimnazijci, poglejte svojo statistiko v prvi številki in se zganite! Do decembra je še čas za tekmo. V 4. številki priobčimo končno število in razglasimo nagrade. Poverjeniki, na delo!

Za „Mentorjev“ sklad: Preč. g. Ferd. **Kolednik**, izseljeniški duhovnik, Paris: frs 50.—. Prav lepa hvala! Vivant sequentes!

Besedna uganka

A. I.

- . --- nebesni pojav,
 --- . --- grška črka,
 --- . --- vrsta pesmi,
 --- . --- slovenski pesnik,
 --- . --- kar Slovenci zelo potrebujemo,
 --- . --- slovenski vojvoda.

Črkovnica (Klant, K-j)

K	E	E	Č	V	S	L
L	O	U	A	U	P	V
G	O	Z	I	P	E	T
E	J	M	N	A	D	A
I	I	T	S	Č	R	A
E	E	E	J	S	J	D

Opozorilo

A. I.

6, 2, 5, 3, 4, 12, 7, 1, 8, 9, 10, 6, 8, 6, 8, 11.

Ključ:

- 1.) 7, 2, 10, 5 = gozdna žival,
- 2.) 11, 8, 1, 12 = čas,
- 3.) 6, 9, 2, 3 = velikonočno darilo,
- 4.) 2, 5, 4 = jugoslovanski otok.

Letnice

(Klant, K-j)

3. VI. 980.

8. IV. 1208.

8. VIII. 1311.

? VII. 1937.

Nagrada: Fr. S. Finžgar, študent naj bo!

Rešitev zank in uganek

Aenigma verborum in transversum: 1. sumus, 2. sit et is, 3. senes, 4. sitis, 5. Senones 6. Seres — Mentor.

Hribolaščev zapisnik, v katerem je nagajal škrat, ko je Planinico spremenil v Planico in na Snežniku zamenjal šestico z osmico, a vendar ni zmedel reševalcev: Nazaj v planinski raj!

Rešili so: Anton Klobovs, osmošolec, Kranj; France Starec, Ivan Artač, Jože Tratnik, Tiselj D in Oskar Borin, vsi s klasične gimnazije v Ljubljani.

Izžreban je bil Anton Klobovs, ki dobi starejši letnik Mentorja.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

NOVE IN OPROŠČENE VLOGE
DIN 149.000.000.- SO VSAK ČAS
IN BREZ OMEJITVE IZPLAČ-
LJIVE. - ZA VSE VLOGE JAMČI

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

ANTON SFILIGOJ

Ljubljana, Frančiškanska ulica

poleg frančiškanske cerkve, na-
sproti kavarni Union.

Ima vedno na zalogi:

Najlepšo izbiro devocijonalij in
vse šolske in pisarniške potreb-
ščine, kakor šolske zvezke, vse
uradne listine, kuverte, črnila,
risalno orodje, tuše, risarske pa-
pirje, glavna blagajniške in
druge trgovske knjige, nalivna
peresa, tintnike, pisalne gami-
ture, pisemski papir itd.

Šolske potrebščine

kakor zvezke, ma-
pe, peresa navadna
in nalivna, svinčni-
ke, risalni papir in
risalno orodje, ak-
tovke, nahrbtnike
itd. nudi po konku-
renčno nizkih cenah

trgovina

H. Ničman

Ljubljana

Kopitarjeva ul. 2.

? ALI POZNATE SLOVENSKO ZAVAROVALSTVO ?

Zadnja desetletja prejšnjega stoletja so v slovenski gospodarski zgodovini zelo važna. V konsumnih društvih in blagovnih ter kreditnih zadrugah je našel slovenski človek rešitev iz spon tujih kapitalistov in se osamosvojil.

V enem dolgo časa ni mogel stopiti na lastne noge — v zavarovalstvu. Naši ljudje so bili v tej važni gospodarski panogi često prepuščeni na milo voljo tujcev, ki so iz nesreče našega človeka kovali zlate kapitale.

Pa je šinila tudi tu rešitev v letu 1900 z ustanovitvijo samostojne slovenske zavarovalnice

Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani

Tekom 35 let se je Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani iz skromnih početkov razvila v mogočno gospodarsko podjetje, ki ima v elementarnem oddelku 21 milijonov, v življenjskem pa 29 milijonov kritnih sredstev. Letni premijski donos znaša v elementarnem oddelku približno 10 milijonov, v življenjskem pa nekaj nad 5 in pol milijona.

Za enkrat vodi Vzajemna zavarovalnica naslednje panoge:

- a) **ELEMENTARNI ODDELEK.** požarno zavarovanje, steklo, jamstvo, kasko, nezgode vlom in zvonove.
- b) **ŽIVLJENJSKI ODDELEK.** življenjsko in rentno zavarovanje v vseh kombinacijah, dalje v posebnem oddelku
- c) **KARITAS.** posmrtninsko zavarovanje.

Slovenski izobraženec mora poznati zgodovino in pomen slovenskih gospodarskih institucij, da ve prav svetovati in prav tolmačiti vsakemu slovenskemu gospodarju, ki se z zaupanjem obrne nanj za nasvet.